

Kuulonhuollon keskiössä

Audionomikoulutuksen kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:12

Kuulonhuollon keskiössä

Audionomikoulutuksen kehittäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:12

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto / Högskole- och forskningspolitiska avdelningen
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
www.minedu.fi/julkaisut

ISBN 978-952-263-244-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:12

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
11.12.2013

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Audionomikoulutuksen kehittäminen -työryhmä Puheenjohtaja: johtaja Hannu Sirén Sihteeri: ylitarkastaja Johanna Moisio		Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	
		Toimielimen asettamispvm 7.10.2013	Dnro 37/040/2013
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Kuulonhuollon keskiössä. Audionomikoulutuksen kehittäminen (I centrum för hörselvården. Utveckling av audionomutbildningen)			
Julkaisun osat Muistio ja liite			
Tiivistelmä Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 7.10.2013 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen audionomikoulutuksen kehittämiseksi. Työryhmän oli määrä saada työnsä valmiiksi 30.11.2013 mennessä. Työryhmän tehtävänä oli tehdä arvio audionomien määrällisestä koulutustarpeesta ja alan koulutuksen kehittämishaasteista suhteessa koulutustarjontaan. Lisäksi työryhmän tuli tehdä esitys, miten audionomikoulutus on syytä järjestää ottaen huomioon koulutuspoliittiset kehittämistavoitteet ammattikorkeakoulututkintojen, ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ja korkeakoulutettujen aikuiskoulutuksen osalta, sekä terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön ja potilasturvallisuuden kannalta. Työryhmän tuli ottaa kantaa myös tarvittaviin säädösmuutoksiin, tehdä arvio kustannusvaikutuksista sekä esittää eri rahoitusvaihtoehtoja. Työryhmä piti tärkeänä lähtökohtana, että audionomit ovat jatkossakin laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Työryhmä pohti mahdollisuuksia luoda uusi ammattikorkeakoulututkinto audionomikoulutukseen niin, että siihen hakeuduttaisiin suoraan toisen asteen koulutuksesta. Työryhmä joutui kuitenkin toteamaan, että se ei pidä tarkoituksen mukaisena luoda uutta ammattikorkeakoulututkintoa audionomikoulutukseen. Työryhmä otti esityksessään huomioon hallituksen rakennepoliittiset linjaukset, EU:n ammattipätevyysdirektiiviin liittyvän säänneltyjen ammattien tarkastelun prosessin, terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin ja ammattihenkilöiden valvontaan liittyvät näkökohdat, työnantajien näkökulman terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeuksien ja työvoiman liikkuvuuden merkityksestä sekä tarpeen järjestää koulutus riittävällä sisänotolla ja valtakunnallisesti kattavasti säännöllisin väliajoin. Työryhmä ei pidä mahdollisena luoda uutta tutkintoa ilman, että sen pohjalta voisi hakea terveydenhuollon ammattihenkilön oikeuksia. Kansainvälisen vertailun pohjalta työryhmä myös totesi, että eri maissa ei ole yksittäistä ja yleispätevää mallia järjestää audionomikoulutus. Näistä syistä työryhmä esittää kolmiosaista koulutusmallia audionomeille, jolla pyritään vastaamaan riittävään osaamistasoon valtakunnallisesti ja alan jatkokoulutustarpeisiin. Ehdotetun mallin kaikki osat keskitettäisiin korkeintaan niihin kolmeen ammattikorkeakouluun, jotka tälläkin hetkellä järjestävät alan koulutusta. Ammattikorkeakoulut sopivat tarjonnasta keskenään työryhmän ehdotusten pohjalta, ja opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa koulutuksen riittävyden seurannasta. Koulutusmallin ensimmäinen osa olisi järjestetty niin, että kuulontutkimukseen olisi mahdollista suunnata jo ammattikorkeakoulututkintoon johtavan aikana. Toinen osa olisi audionomeille rakennettava oma laaja erikoistumiskoulutus. Kolmas edellisiä täydentävä osa olisi kliinisen asiantuntijan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen hyödyntäminen kuulontutkimuksessa.			
Avainsanat ammattikorkeakoulut, korkeakoulutus, erikoistumiskoulutus			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:12		ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (PDF)	ISBN 978-952-263-244-9 (PDF)
Kokonaissivumäärä 37	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja -		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
11.12.2013

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Ordförande: direktör Hannu Sirén Sekreterare: överinspektör Johanna Moisio	Typ av publikation Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
	Datum för tillsättande av 7.10.2013	Dnro 37/040/2013
Publikation (även den finska titeln) I centrum för hörselvården. Utveckling av audionomutbildningen (Kuulonhuollon keskiössä. Audionomikoulutuksen kehittäminen)		
Publikationens delar Promemoria samt bilaga		
Sammandrag <p>Undervisnings- och kulturministeriet tillsatte 7.10.2013 en arbetsgrupp som fick i uppdrag att bereda ett förslag till utvecklande av audionomutbildningen. Arbetsgruppen skulle slutföra sitt arbete senast 30.11.2013. Arbetsgruppen hade till uppgift att bedöma utbildningsbehovet när det gäller antalet audionomer som bör utbildas och de utmaningar som en utveckling av utbildningen ställer inför i förhållande till utbudet på utbildning. Dessutom skulle arbetsgruppen uppgöra ett förslag till hur audionomutbildningen borde ordnas med beaktande av de utbildningspolitiska utvecklingsmålen gällande yrkeshögskoleexamen, högre yrkeshögskoleexamen och vuxenutbildning för personer med högskoleexamen samt med tanke på lagstiftningen om yrkesutbildade personer och patientsäkerheten. Arbetsgruppen skulle också ta ställning till behovet av ändringar i lagstiftningen, göra en uppskattning av kostnadskonsekvenserna samt presentera olika finansieringsalternativ.</p> <p>Arbetsgruppen ansåg det vara en viktig utgångspunkt att audionomerna också i framtiden är legitimerade yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården. Arbetsgruppen diskuterade möjligheterna att inrätta en ny yrkeshögskoleexamen för audionomutbildningen så att man kunde söka till denna utbildning direkt från utbildning på andra stadiet. Arbetsgruppen måste ändå konstatera att den inte anser det ändamålsenligt att införa en ny yrkeshögskoleexamen för audionomutbildningen. Arbetsgruppen beaktade i sitt förslag regeringens strukturpolitiska riktlinjer, processen med granskning av reglerade yrken i enlighet med EU:s direktiv om yrkeskompetensen, synpunkter gällande centralregistret över yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och tillsynen över yrkesutbildade personer, arbetsgivarnas synpunkter när det gäller rättigheterna för yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och arbetskraftens rörlighet samt behovet av att anordna utbildning med tillräckligt stor antagning av studerande och med regelbundna intervaller på nationell nivå. Arbetsgruppen anser att det inte är möjligt att inrätta en ny examen utan att de som avlagt examen kan ansöka om rättigheter som yrkesutbildad person inom hälso- och sjukvården. Utgående från en internationell jämförelse konstaterade arbetsgruppen också att det i olika länder inte finns någon enskild och allmänt giltig modell för anordnande av audionomutbildning.</p> <p>Av dessa orsaker föreslår arbetsgruppen en utbildningsmodell i tre delar för audionomerna, i syfte att svara för en tillräcklig kompetensnivå på nationell nivå och på behovet av fortbildning inom branschen. Alla delar i den föreslagna modellen skulle koncentreras till högst de tre yrkeshögskolor som för närvarande anordnar utbildning inom branschen. Yrkeshögskolorna avtalar sinsemellan om utbudet av utbildningen på basis av arbetsgruppens förslag och undervisnings- och kulturministeriet svarar för en tillräcklig uppföljning av utbildningen. Den första delen i utbildningsmodellen skulle anordnas så att studerande kan välja en inriktning på hörselundersökning redan under de studier som leder till yrkeshögskoleexamen. Den andra delen skulle bestå av en egen omfattande specialiseringsutbildning för audionomer. Den tredje delen, som kompletterar de båda föregående delarna, skulle bestå av att en utbildning för kliniska specialister som leder till högre yrkeshögskoleexamen kan utnyttjas inom hörselundersökning.</p>		
Nyckelord yrkeshögskolor, högskoleutbildning, specialiseringsutbildning		
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2013:12	ISSN-L 1799-0327 1799-0335 (Online)	ISBN 978-952-263-244-9 (PDF)
Sidoantal 37	Språk finska	Pris Sekretessgrad offentlig
Distribution -	Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Audionomikoulutusta järjestetään nykyisin ammatillisina erikoistumisopintoina kolmessa ammattikorkeakoulussa. Ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Erikoistumisopintojen laajuus on 30–60 opintopistettä (VNA 352/2003). Audionomin erikoistumisopinnot ovat olleet pituudelta 60 opintopistettä eli kyseessä on pitkäkestoinen noin 16 kuukautta kestävä koulutus.

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman vuosille 2011–2016 mukaan korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla tutkintoa täydentäviä korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Uusi erikoistumiskoulutus korvaa ammattikorkeakoulujen järjestämät ammatilliset erikoistumisopinnot, yliopistojen järjestämän erikoistumiskoulutuksen ja erikoistumisopinnot. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä jätti 18.6.2013 esityksensä uudesta erikoistumiskoulutusten kokonaisuudesta (Asiantuntijuus edellä – Korkeakoulujen uusi erikoistumiskoulutus, OKM työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7).

Audionomikoulutukseen osallistuvilta vaaditaan tällä hetkellä pohjakoulutuksena terveysalan ammattikorkeakoulututkinto tai alan aiempi opistoasteen tutkinto. Potilasturvallisuuden kannalta keskeisenä on pidetty korkeakoulututkintotasoista pohjakoulutusta, sairaanhoitaja (AMK) ja terveydenhoitaja (AMK). Näillä tutkintonimikkeillä valmistuneet laillistetaan terveydenhuollon ammattihenkilöinä ja laillistus merkitään Valviran Terhikki-rekisteriin. Täten kaikki audionomit ovat myös laillistettuja ja rekisteröityjä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Tämän laillistuksen nojalla heihin voidaan kohdistaa ammattihenkilölain mukaisia valvontatoimenpiteitä.

Suomen audiologian yhdistys ja Audionomiyhdistys esittivät syksyllä 2013 opetusministeri Kiurulle, että Suomessa tarvitaan uusi ylioppilaspohjainen, audionomin tutkintoon johtava (210op) ammattikorkeakoulussa toteutettava koulutus. Yhdistysten esitys oli, että uuden koulutuksen jälkeen audionomin ammatti on saatava terveydenhuollon laillistetuksi ammatiksi, jotta jatkossa tutkinnon suorittavat, ilman terveydenhuollon pohjatutkintoa valmistuvat merkitään Valviran ylläpitämään terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 7.10.2013 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen audionomikoulutuksen kehittämiseksi ottaen huomioon nykyisen järjestämismallin ja uudet esitykset. Työryhmän oli määrä saada työnsä valmiiksi 30.11.2013 mennessä.

Työryhmän tehtävänä oli:

- Tehdä arvio audionomien määrällisestä koulutustarpeesta ja alan koulutuksen kehittämishaasteista suhteessa koulutustarjontaan.

- Tehdä esitys, miten audionomikoulutus on syytä järjestää ottaen huomioon koulutuspoliittiset kehittämistavoitteet ammattikorkeakoulututkintojen, ylempien ammattikorkeakoulututkintojen ja korkeakoulutettujen aikuiskoulutuksen osalta, sekä terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön ja potilasturvallisuuden kannalta.
- Tehdä esitys tarvittavista mahdollisista säädösmuutoksista, arvio kustannusvaikutuksista sekä eri rahoitusvaihtoehdoista.

Työryhmän puheenjohtajana toimi johtaja Hannu Sirén opetus- ja kulttuuriministeriöstä. Työryhmän jäseninä toimivat opetusneuvos Petri Haltia, aikuiskoulutuspolitiikan yksikkö, opetus- ja kulttuuriministeriö, audiologi Samuli Hannula, hallinnollinen apulaisylilääkäri, OYS ja Suomen audiologian yhdistys, varajäsenenään dosentti Kerttu Huttunen, johtaja Jussi Holmalahti, Valvira, varajäsenenään ryhmäpäällikkö Maarit Mikkonen, audionomi Tiina Kunttonen, Audionomiyhdistys ry, audionomikoulutuksen vastuupettaja, lehtori Marjatta Luukkanen, Metropolia ammattikorkeakoulu ja Arenen terveysalan verkosto, ylitarkastaja Johanna Moisio, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, neuvotteleva virkamies Marjukka Vallimies-Patomäki, sosiaali- ja terveyspalveluosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, opetusneuvos Birgitta Vuorinen, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö ja kehittämisspäällikkö Anne Ylönen, Suomen Terveydenhoitajaliitto ry.

Työryhmä kokoontui toimikautensa aikana neljä kertaa. Työryhmä sai pyynnöstä kirjallisen kannanoton Kuntaliitolta.

Raportti sisältää Suomen audiologian yhdistyksen ja Audionomiyhdistyksen eriävän mielipiteen.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa esityksensä kunnioittavasti opetus- ja kulttuuriministeriölle.

Helsingissä 11. päivänä joulukuuta 2013

Hannu Sirén

Petri Haltia

Jussi Holmalahti

Kerttu Huttunen

Tiina Kunttonen

Marjatta Luukkanen

Johanna Moisio

Marjukka Vallimies-Patomäki

Birgitta Vuorinen

Anne Ylönen

Sisältö

1	Audionomikoulutus	8
	1.1 Audionomikoulutustarjonta ammattikorkeakouluissa	8
	1.2 Audionomiopintojen opiskelijamäärät	9
	1.3 Audionomikoulutus kansainvälisessä vertailussa	10
2	Audionomin työnkuvaus	14
	2.1 Audionomin toimintaympäristö	14
	2.2 Kuulon tutkimuksiin liittyviä vaatimuksia	15
	2.3 Audionomin työtehtävät	16
3	Arvio audionomien määrällisestä tarpeesta	19
4	Työelämäpalaute audionomien nykyisten erikoistumisopintojen tuottamista valmiuksista	21
5	Ammattikorkeakoulutarjonnan kokonaisuus	24
	5.1 Ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtava koulutus	24
	5.2 Ammattikorkeakoulujen tutkinnon jälkeinen koulutus	27
6	Terveystieteiden ammattihenkilöitä koskevat säädökset	30
7	Rakennepoliittiset linjaukset	32
8	Työryhmän esitys audionomikoulutuksen kehittämiseksi	33
	Liite. Eriävä mielipide	36

1 Audionomikoulutus

1.1 Audionomikoulutustarjonta ammattikorkeakouluissa

Audionomin, aikaisemmin kuulontutkijan, koulutusta on tarjottu Metropolia ammattikorkeakoulussa, Turun ammattikorkeakoulussa, Oulun seudun ammattikorkeakoulussa sekä Yrkeshögskolan Noviassa ammattikorkeakoulututkinnon jälkeisinä erikoistumisopin-
toina tai täydennyskoulutuksena.

Koulutuksen tavoitteena on antaa valmiudet audionomin / kuulontutkijan työhön ja kehittää ammatillista osaamista ja asiantuntijuutta kuulonhuollon eri osa-alueilla. Koulutuksen myötä opiskelija harjaantuu työskentelemään audionomina, jonka lisäksi koulutus vahvistaa arvioivaa ja kehittävää työtettä siirrettäväksi työhön ja työyhteisöön.

Audionomikoulutus noudattaa ammattikorkeakouluissa noudatettavia eurooppalaisia ja kansallisia korkeakoulutusta koskevia säädöksiä ja linjauksia. Opinnot ovat pääsääntöisesti tarkoitettu sosiaali- ja terveystalalla toimiville sairaanhoitajille ja terveydenhoitajille. Myös työkokemusta on edellytetty. Opintoihin osallistuminen edellyttää soveltuvaa korkeasteen tai opistoasteen tutkintoa. Ammattikorkeakoulut suunnittelevat ja toteuttavat opinnot tiiviissä yhteistyössä alueensa sairaanhoitopiirin asiantuntijoiden kanssa. Myös korkeakoulujen välistä yhteistyötä on kehitetty esimerkiksi niin, että luentotarjontaa välitetään reaaliaikaisesti toiseen korkeakouluun.

Audionomikoulutuksen laajuus on 60 opintopistettä, mikä opiskelijan työmääränä tarkoittaa 1620 tuntia. Koulutuksen pituus on 1½ vuotta pyrkien mahdollistamaan opintojen suorittamisen työn ohella. Opiskelu toteutuu monimuoto-opiskeluna, jossa lähi- ja etäopiskelu vuorottelevat. Opintokokonaisuudet Metropolia AMK:ssa ja Turun AMK:ssa noudattavat samaa linjaa, Oulun seudun AMK:n opetussisällöt ovat samansuuntaiset, mutta painotus osin erilainen.

Opintojen ydinsisällöt on valittu siten, että ne kohdistuvat työelämässä tunnistettuihin osaamistarpeisiin ja täydentävät alan perustutkintojen sisältöjä. Koulutuksessa opiskelijat ottavat käyttöön uusimman audiologisen ja neurotologisen tiedon. Keskeisin sisältö koostuu audiologisen hoitotyön, lääketieteellisen, teknisen ja kuntouttavan audiologian opinnoista. Audiologia on kuuloa ja tasapainoa tutkiva ja kuntouttava sekä kuuntelemista ja kommunikaatiota edistävä erikoisala.

Opinnot koostuvat opintokokonaisuuksista, jotka ovat:

Oppimista ja audionomin työtä tukeva osaaminen (6 op)

Audiologinen ydinsaaminen (12 op)

Audiologinen hoitotyö (3 op)

Kuntouttava audiologia (7 op)
Kuntouttavaa audiologiaa tukeva osaaminen(2 op)
Kehittämistyö (15 op)
Käytännön työssä oppiminen (15 op)

Opintojen alussa opiskelija perehtyy ammattikorkeakoulun toiminta- ja opiskeluympäristöön, selvittää oman osaamisensa suhteessa tavoitteisiin ja laatii henkilökohtaisen oppimissuunnitelman sekä hahmottaa aikuisen oppijan oppimistapoja ja monimuoto-opiskelun merkityksen. Audiologinen ydinosaaminen sisältää audiologista ja neurotologista hoitotyötä ja lääketiedettä sekä teknistä audiologiaa. Audiologisessa hoitotyössä painottuvat diagnostiset tutkimukset, potilaslähtöisyys ja turvallisuus sekä kuntouttava työote ja elinympäristöön kohdistuvat ennaltaehkäisevän työn menetelmät. Kuntouttavassa audiologiassa painottuu lääketieteellinen ja tekninen audiologia kuulon kuntoutumisessa sekä puhe- ja kommunikointiaudiologia. Lisäksi opintoihin sisältyy psykososiaalinen ja ympäristöaudiologia. Käytännön työssä oppiminen koostuu kolmesta työssä oppimisjaksosta, jotka ovat orientoiva työssä oppiminen mahdollisimman varhain opintojen alussa sekä diagnostiikka- ja kuntoutusjaksot opintojen edetessä. Laboraatiotyypistä oppimista tarjotaan yliopistollisissa sairaaloissa audionomien ohjauksessa. Kehittämistyö on aina käytännön hoitotyötä hyödyntävä ja se tehdään yhteistyössä koulutuksen ja työelämän kanssa. Kehittämistyön avulla perehdytään tutkimusnäyttöön perustuvaan toimintaan ja se antaa valmiuksia kehittää omaa toimintaa ja toimia kehittämishankkeissa.

1.2 Audionomiopintojen opiskelijamäärät

Opiskelijamäärät ovat olleet pieniä, eikä koulutusta ole aloitettu joka vuosi.

Turun ammattikorkeakoulussa audionomin erikoistumisopinnoista valmistuneita on ollut vuosina 2004–2006 yhteensä 12 (aloitti 16), vuosina 2008–2010 yhteensä 10 (aloitti 13). Lisäksi Turun ammattikorkeakoulu on toteuttanut YH Novian kanssa audionomien ruotsinkielistä koulutusta, niin että Novian valmistuneita on ollut vuonna 2006 yhdeksän ja vuonna 2010 kolme.

Oulun seudun ammattikorkeakoulussa audionomin erikoistumisopinnoista valmistuneita oli 1990-lopussa järjestetyssä koulutuksesta 11, vuosina 2004–2005 järjestetyistä koulutuksesta yhteensä 34 ja 2009–2010 koulutuksesta yhteensä 18.

Metropolia ammattikorkeakoulussa audionomin erikoistumisopinnot aloittaneita ja valmistuneita on ollut seuraavasti. Vuonna 2009 aloittaneita oli 17 ja vuonna 2010 valmistuneita myös 17. Vuonna 2012 aloittaneita oli 27 ja valmistuneita 23.

Viimeisin, syksyllä 2013, alkanut koulutus toteutuu Metropolia AMK:ssa erikoistumisopintoina ja Turun AMK:ssa maksullisena täydennyskoulutuksena. Metropolia AMK:ssa aloitti 37 ja Turun AMK:ssa 20 opiskelijaa. Metropolia AMK:ssa hakijoita audionomikoulutukseen oli 66, joista opintoihin valittiin 37 opiskelijaa. Turun AMK:n hakijamäärä oli alkuperäishaussa 27 ja lisähaussa yhteensä 36 hakijaa. Näistä valittiin 20 opiskelijaa opintoihin. Turun AMK:n opiskelijoista 4 maksaa opintonsa itse, yhden opinnot maksaa työnantaja kokonaan ja muiden osalta heidän työnantajansa maksaa osan opinnoista, esim. matkat tai osallistumisen lähiopetuspäiviin. Oulun seudun AMK:ssa oli viimeisimpään koulutushakuun 35 hakijaa. Myös Oulussa olisi aloitettu koulutus, mikäli hakijoista olisi saatu täyteen 25 opiskelijan ryhmä. Osa hakijoista haki kaikkiin kolmeen ammattikorkeakouluun.

Metropolia ammattikorkeakoululla on valmius käynnistää uusi koulutus 2015, vähintään 25 opiskelijan ryhmällä. Turun AMK:ssa voidaan käynnistää uusi koulutus syksyllä

2015, Oulun seudun ammattikorkeakoulu on kiinnostunut koulutuksesta ja haluaa olla mukana suunnittelussa, mutta siellä odotetaan tietoja rahoituksesta koskien opintojen toteutusta.

1.3 Audionomikoulutus kansainvälisessä vertailussa

Bolognan prosessi ja Eurooppalainen tutkintojen viitekehys tutkintotasojen vertailun välineenä

Euroopan parlamentin ja neuvoston vuonna 2008 antaman eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (European Qualifications Framework, EQF) koskevan suosituksen tavoitteena on määrittää kansallisten tutkintojen ja tutkintojärjestelmien keskinäisiä suhteita. Viitekehysten avulla voidaan verrata eurooppalaisia tutkintoja toisiinsa tutkintojen viitekehysten tai kansallisen tutkintojärjestelmän tasojen kautta. EQF-viitekehyksessä tutkinnot ja osaaminen sijoitetaan kahdeksalle viitetasolle. Viitekehys kattaa kaikki yleissivistävän, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tutkinnot sekä jatko-opintojen tuottamat tutkinnot.

EQF-viitekehyksessä korkeakoulututkinnot sijoittuvat pääsääntöisesti kolmelle ylimmälle tasolle siten, että alempi korkeakoulututkinto sijoittuu tasolle 6, ylempi korkeakoulututkinto tasolle 7 ja tohtorintutkinto tasolle 8.

Useimmat eurooppalaiset maat ovat uudistaneet korkeakoulututkintojärjestelmänsä Bolognan prosessin mukaisesti kolmesta tutkintotasosta muodostuvaksi (first cycle, second cycle, third cycle). Alempi korkeakoulututkinto (Bachelor degree) antaa kelpoisuuden suorittaa ylempi korkeakoulututkinto (Master's degree) ja ylempi korkeakoulututkinto edelleen kelpoisuuden suorittaa tohtorin tutkinto (Doctoral degree). Bolognan prosessiin osallistuvat EU-maat pyrkivät sijoittamaan korkeakoulututkintonsa mainituille kolmelle syklille ja vastaavasti EQF-viitekehysten kolmelle ylimmälle tasolle. Useissa Euroopan maissa on lisäksi ns. lyhyitä korkeakoulutasoisia tutkintoja, jotka sijoitetaan EQF-viitekehysten tasoille 5–6.

Kuulonhuoltoalan tehtäviin on useita erilaisia polkuja

Audiologi-nimikettä Suomessa käyttävät korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäritutkinnon jälkeen audiologian erityispätevyuden suorittaneet erikoislääkärit. Useissa Euroopan maissa ja muualla maailmassa audiologi-nimikettä käyttävät myös muut kuin lääkärit ja muut kuin terveydenhuoltoalan tutkinnon suorittaneet henkilöt. Pätevyys saavutetaan joko tutkinnon tai täydennyskoulutuksen kautta. Tutkintotason mukaan koulutus pohjautuu joko toisen asteen yleissivistävään tai ammatilliseen tutkintoon tai alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon.

Kuulontutkijan/audionomin tehtäviin koulutetaan eri maissa eri tavoin. Yhtä yhteistä mallia ei ole näkyvissä. Audionomikoulutusta vastaava koulutus on useissa maissa 180 opintopisteen (ECTS) laajuista alemman korkeakoulututkinnon tasoista koulutusta yliopistoissa, alemman korkeakoulututkinnon tasoista koulutusta ammatillisesti suuntautuneissa korkeakouluissa (yleensä yli 200 ECTS) tai alemman korkeakoulututkinnon pohjalle suoritettavia erikoistavaa koulutusta, joiden laajuus ja toteutustapa vaihtelee paljon.

Useissa maissa soveltuvan alemman korkeakoulututkinnon (esim. kuuloalan tutkinto, logopedia, insinöörikoulutus, fysiikka, matematiikka) suorittaneille on myös jatko-opintomahdollisuuksina ylempään korkeakoulututkintoon johtavia ohjelmia, esimerkiksi 60–120 ECTS-pisteen laajuisia maisteriohjelmia.

Esimerkiksi Ruotsissa audionomitutkinto on 180 opintopisteen laajuinen alempi korkeakoulututkinto, jonka suorittaminen antaa kelpoisuuden suorittaa audiologiassa joko 60 opintopisteen laajuinen Magisterexamen tai 120 opintopisteen laajuinen Masterexamen eli ylempi korkeakoulututkinto.

Tanskassa kuulontutkijan tehtävissä toimii mm. audiologiassistentti (audiologiassistent/hospitalsteknisk assistent) tai audiologi. Audiologiassistentin koulutus on kaksi ja puoli-vuotista ammatillista toisen asteen koulutusta (Erhvervsuddannelse, EUD; Tanskan kansallisen tutkintojen viitekehyksen taso 4) ja audiologin koulutus kolmivuotista alempaan korkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta (Tanskan kansallisen tutkintojen viitekehyksen taso 6). Audiologikoulutusta järjestetään tekniikan alaan pohjautuvana (teknisk audiolog uddannelse) tai lääke- ja luonnontieteisiin sekä humanistisiin tieteisiin pohjautuvana koulutuksena (pædagogisk audiolog uddannelse).

Kuulonhuoltoalan kirjava ammattinimikkeistö

Kuulonhuoltoalaan liittyviä ammattinimikkeitä ovat mm. audionom (SE), audiometrician (AU, UK, IR), audiological physician, audiological scientist (UK, eräät Aasian maat), audiological technician (Euroopassa ja eräissä Etelä-Amerikan maissa), audiologist, audioloog (NL), audiometrist (Englantia puhuvat maat), audio-prothetist (FR, RO), BSc Audiometrist (NO), Hearing aid acoustician (useat Euroopan maat), Hearing aid dispenser (Englantia puhuvat maat), Hearing aid technician (useat Euroopan ja Afrikan maat), hearing therapist (UK, Uusi-Seelanti, Skandinaaviset maat), fonoaudiologo (Argentina, Panama), Phonoaudiologist (Brazil), Otorhinolaryngologist/ear nose and throat surgeon (eri puolilla maailmaa), Surdologist (Venäjä), technician in audiometry (Costa Rica), Technolog medico con mencion en otorrinolaringologia TMORL (Chile).

Eurooppalaiset kuuloalan tutkinnot laillistettuina nimikkeinä

Euroopan komission säänneltyjä ammatteja koskevassa tietokannassa¹ säänneltyinä ammatteina mainitaan seuraavat ammattinimikkeet: Hearing aid dispenser / audiometric technician (EN), Hörgeräteakustiker(in) / Audiologe (DE), Audioprothésiste / audiométriste / audiologiste (FR).

Tietokannan mukaan kuuloalan ammasteista säänneltyjä olisivat: Hörgeräteakustiker (AT), Audiologue, Audicien / Audioloog, Audicien (BE), Audiometri og høreapparat-tilpasning (DK), Audioprothésiste (FR), Hörgeräteakustiker(in) (DE), Audiologist (IE), Tecnico audioprotesista (IT), Audiometrist, Fachmann für Hörhilfen (Liechtenstein), Audioprothésiste (LUX), Audiograf (NO), Protetyk słuchu (PL), Técnico de audiologia (PT), Técnico superior en audioprotesis (ES) ja Audionom (SE), audioprothésiste (acousticien), audioprothésiste pédiatrique (SUI) ja Hearing aid dispenser (UK).

Tietokannassa on listattu noin 60 em. tutkinnon rinnastamishakemusta. Vain 2 % päätöksistä on ollut kielteisiä ja muutamaa edelleen käsittelyssä olevaa rinnastamishakemusta lukuun ottamatta päätökset ovat johtaneet rinnastamiseen joko sellaisenaan tai lisäopintojen kautta.

Eurooppalainen kuulonhuoltopalvelujen standardi

Eurooppalainen kuulonhuoltopalvelujen standardi (SFS-EN 15927) on linjannut kuulonhuoltopalvelujen henkilöstön koulutusta koskevia vaatimuksia 2010. Eurooppalaiset standardit ovat

¹ http://ec.europa.eu/internal_market/qualifications/index_en.htm, 29.11.2013.

pääsääntöisesti vapaaehtoisesti noudatettavia, elleivät kansalliset viranomaiset määritä niitä pakolliseksi. Suomessa ei ole tehty kyseiseen standardiin liittyvää velvoittavaa lainsäädäntöä. Standardia voidaan kuitenkin käyttää hyödyksi pohdittaessa vaadittavaa koulutustasoa. Standardissa todetaan seuraavasti koulutusvaatimuksista:

Kuulo- ja kommunikaatiokyvyn kuntouttamiseen liittyvien palvelujen tarjoamisen kannalta on ehdottoman välttämätöntä, että työntekijällä on laajat tiedot ja opinnot audiologiasta ja akustiikasta, jotta hän pystyy täyttämään asiakkaan tarpeet ja odotukset ja voimassa olevat teknologiaan ja lääketieteeseen liittyvien standardien vaatimukset.

Kuulonhuollon ammattilaisen on aktiivisesti haettava ja omaksuttava tietoa ja ylläpidettävä pätevyyttään, ja tähän liittyy viimeisimmän tiedon hankkiminen kuulo- ja kommunikaatiojärjestelmistä ja niiden oikeasta soveltamisesta.

Tämän eurooppalaisen standardin vaatimustenmukaisuuden täyttämiseksi kuulonhuollon ammattilaisella on oltava pätevyys, joka on kuulonhuoltopalveluja koskevan kansallisen lain ja määräysten mukainen. Pätevyyden tulisi vastata direktiivin 2005/36/EY artiklan 11 kohtaa (d). Vähimmäisvaatimuksena pätevyyden on kuitenkin vastattava kyseisen direktiivin artiklan 11 kohtaa (c).

Ellei olemassa ole asiaan liittyviä kansallisia määräyksiä, pätevyyden tulisi vastata Eurooppalaisen tutkintojen ja osaamisen viitekehyksen (European Qualification Framework (EQF)) taso 5 (EU 2008/C111/01). Jos kansalliset määräykset muuttuvat siten, että vaaditaan EQF:n tason 5 koulutus, tämän vaatimuksen on täytyttävä vasta kyseisen määräyksen julkaisupäivästä lähtien.

Liitteessä A esitetään koulutusohjelma, jolla voidaan hankkia riittävät taidot ja pätevydet.

Palvelujen korkean laadun säilymisen takaamiseksi kuulonhuollon ammattilaisen on pysyttävä ajan tasalla kehityksessä, joka liittyy audiologiaan, kuulokojeiden teknologiaan, menetelmiin ja menettelyihin sekä tuotteisiin. Lisäkoulutusta voidaan hankkia useilla tavoilla, kuten lyhyillä kursseilla, koulutuspäivillä, seminaareilla ja konferensseilla.

Kuulonhuollon ammattilaisen on varattava vähintään 20 tuntia vuodessa jatkuvalle kouluttautumiselle.

Standardin tekstissä viitataan ammattipätevyysdirektiiviin (2005/36/EY), joka on toimeenpantu Suomessa lailla ammattipätevyyden tunnustamisesta (1093/2007). Laissa sijoitetaan suomalaiset tutkinnot ylempänä mainittujen direktiivin yleisen tunnustamisjärjestelmän pätevyytasoille. Artiklan 11 kohta (d) tarkoittaa ”tutkintotodistus yliopistossa tai muussa korkea-asteen oppilaitoksessa taikka muussa samantasoista koulutusta antavassa laitoksessa suoritetusta vähintään kolmivuotisesta, mutta enintään nelivuotisesta, toisen asteen jälkeisestä koulutuksesta ja koulutuksen lisäksi mahdollisesti vaadittavasta ammatillisesta harjoittelusta” ja artiklan 11 kohta (c) ”tutkintotodistus vähintään yksivuotisesta toisen asteen jälkeisestä koulutuksesta, jonka pääsyvaatimuksena on korkeakoulukelpoisuuden tuottavan toisen asteen koulutuksen suorittaminen ja koulutuksen lisäksi mahdollisesti vaadittavasta ammatillisesta harjoittelusta”. Tämän viittauksen ammattipätevyysdirektiiviin on tulkittu siis tarkoittavan, että audionomikoulutuksen tulisi olla korkeakoulututkinnon tasoista. Toisaalta standardissa todetaan, että pätevyyden tulisi vastata EQF-tasoa 5. Valtioneuvosto on hallituksen esityksessä tutkintojen ja muun osaamisen viitekehyksestä esittänyt (HE 38/2012), että ammatilliset perustutkinnot ja ammattitutkinnot sijoittuisivat tasolle 4 ja erikoisammattitutkinnot tasolle 5. Ensimmäiseen korkea-

koulutussykliin kuuluvat alemmat korkeakoulututkinnot ja ammattikorkeakoulututkinnot olisivat tasolla 6, toiseen sykliin luuluvat ylemmät korkeakoulututkinnot ja ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot tasolla 7 ja kolmanteen sykliin kuuluvat tieteelliset, taiteelliset ja ammatilliset jatkotutkinnot niihin sisältyvine erikoistumiskoulutuksineen tasolla 8. Näin ollen audionomikoulutus ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvana koulutuksena on jo nykyisellään EQF-tasolla 6.

2 Audionomin työnkuvaus

Audionomi, aiemmalta nimikkeeltään kuulontutkija, on kuulemisen ja audiologisen hoitotyön erityisasiantuntija. Häneltä edellytetään monitieteellistä tietoperustaa, joka koostuu terveystieteiden, luonnontieteiden, yhteiskunta- ja kasvatustieteiden osaamisesta sekä laajasta tekniikan ja teknologian tietämyksestä. Audionomin työ perustuu hoito- ja lääketieteelliseen sekä teknisen audiologian koulutukseen. Työssä tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja, joustavaa yhteistyötä sekä ongelmanratkaisu- ja päätöksentekokykyä sekä vahvaa teknologian hallintaa. Työssä edellytetään myös tieteellisen ja kokemuksellisen tiedon yhdistämistä, tutkimuksellista työtettä ja kykyä monien tieteenalojen tutkimustiedon soveltamiseen. Kuulonkuntoutuksen tavoite on kuulovian aiheuttaman haitan ja kommunikaatiovaikeuksien pienentäminen.

2.1 Audionomin toimintaympäristö

Audionomit työskentelevät julkisella sektorilla sekä erikoissairaanhoidossa että perusterveydenhuollossa, kolmannen sektorin järjestöissä, yrittäjinä, sekä kuulonapuvälineitä maahan tuovien yritysten ja yksityisten palvelujentuottajien palkkaamina. Audionomi toimii kuulonhuollon keskiössä; kaikkien muiden kuulonhuollon asiantuntijoiden työ perustuu audionomin ammattitaitoisesti suorittamiin ja luotettavasti tulkittaviin kuulon- ja hui- maustutkimusten tuloksiin. Kuuloa heikentävien sairauksien diagnostiikka, kuulokojeiden ja muiden kuulonapuvälineiden sovittaminen, sisäkorvaistutteen säätäminen, erilaiset korvaleikkauspäätökset, työkyvyttömyyden toteaminen, vakuutuskorvaukset, eläkepäätökset, kuntoutusratkaisut, hoidon ja kuntoutuksen vaikuttavuuden seuranta sekä lasten koulunkäyntipaikkaa koskevat päätökset perustuvat osaltaan ja usein keskeisesti audionomin suorittamiin tutkimuksiin.

Esimerkiksi yliopistollisessa sairaalassa audionomi on laajan ja moniammatillisen työryhmän jäsen. Audionomin työtovereina potilaiden hoidosta ja kuntoutuksesta vastaa monien lääketieteen erikoisalojen edustajia (audiologeja, korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkäreitä, foniatreja ja lastenneurologeja). Teknisestä henkilöstöstä audionomin kanssa toimii kiinteässä yhteistyössä korvakappaleenvalmistajia, kuulokojeiden korjaajia ja maamme yliopistollisissa sairaaloissa myös yhteensä neljä insinööriä (ammattinimikkeinä sairaala- tai fysiologiainsinööri tai sairaalafysikko). Eri laitteiden ja kuulonapuvälineiden valmistajat ja maahantuojat tiedottavat laitteidensa teknisistä ominaisuuksista ja toimivuudesta, ohjaavat niiden sovittamisessa ja käytössä ja hakevat yhdessä audionomin kanssa yksilöllisiä ratkaisuja potilaiden kuulon kuntoutukseen. Apuvälineitä sovittaa ja potilaan

itsenäistä selviytymistä arjessa tukee audionomin kanssa yhdessä kuntoutusohjaaja. Hoitotyön ammattilaisista sairaanhoitajat toimivat sairaaloiden poliklinikoilla ja kuulokeskuksissa tai kuuloasemilla audionomin rinnalla ja sosiaalityön ja kuntoutuksen ammattilaisista sosiaalityöntekijä, puheterapeutti ja psykologi. Synnytyksistä huolehtivissa sairaaloissa audionomit ohjaavat kaikkien vastasyntyneiden kuulonseulontoja suorittavia lasten- ja sairaanhoitajia ja huolehtivat niiden vastasyntyneiden jatkotutkimuksista, joilla kuulonseulonnassa ilmenee tarkempien tutkimusten tarvetta.

Perusterveydenhuollossa ja yksityisillä lääkäriasemilla audionomi joutuu usein vastaamaan tutkimuksista ja oman alansa kehittämisestä ilman samassa yksikössä toimivia kollegoita. Tällöin tarvitaan kykyä itsenäiseen vastaanottotyöhön ja päätöksentekoon sekä kykyä vastata palveluiden laadunhallinnasta ja kehittämisestä.

Kuvio 1. Audionomi on kuulonhuollon keskiössä toimiessaan osana moniammatillista yliopistollisen sairaalan työryhmää. Muu työryhmä ei voi toimia, mikäli saatavilla ei ole luotettavia tutkimustuloksia ja tasokasta apuvälinekuntoutusta.

2.2 Kuulon tutkimuksiin liittyviä vaatimuksia

Kuulon ja tasapainon tutkimusten on oltava laadukkaita, sillä tutkimustulokset vaikuttavat mm. taloudellisen kompensaation saamiseen. Tapaturmavakuutuslakiin sisältyvän haittaluokan määräytyminen perustuu kuulon osalta mm. kuulon ja tasapainon tutkimuksiin, ja STM:n asetuksen (1649/2009) liitteen mukaan ”haittaluokan määrittäminen edellyttää aina *ammattikoulutetun kuulontutkijan* tekemää audiometriatutkimusta”².

Viranomaismääräyksistä mm. Puolustusvoimien terveystarkastusohjeessa viitataan kuulontutkijan tekemiin tutkimuksiin. Tutkimusten teon laatu vaikuttaa kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun, kun päätetään terveydellisistä syistä johtuvasta vapautuksesta asepalveluksesta rauhan aikana: ”C-luokkaan siirrettäessä tarvitaan *kuulontutkijan suorittama* kuulontutkimus (ilma- ja luujohtokuulo sekä puheaudiometria) sekä korva-, nenä- ja kurkkutautien erikoislääkärin lausunto.”³ Tällaisia tutkimuksia suoritetaan vuosittain noin 5 000.

Joihinkin ammatteihin kouluttautumiseen ja niissä toimimiseen liittyy viranomaisten asettamia kuulovaatimuksia. Ne liittyvät sekä yleiseen että työntekijän itsensä turvallisuuteen. Työikäisten terveystarkastuksista mm. veturinkuljettajien aistitoimintojen (näkö,

² Sosiaali- ja terveysministeriön asetus tapaturmavakuutuslaissa tarkoitettua haittaluokituksesta (1649/2009).

³ Puolustusvoimien terveystarkastusohje (TTO, 2012).

kuulo, värinäkö) työhöntulo- ja seurantatarkastukset kuuluvat EU:n veturinkuljettajia koskevan direktiivin (2007/59/EY) määrittelemiin terveystarkastusten vähimmäisisältöihin.

Kuulon seulonta työelämässä on lisäksi välttämätöntä silloin, kun työntekijä altistuu kuulovaurion riskiä aiheuttavalle melulle.⁴ EU:n meludirektiivissä (2003/10/EY) kiinnitetään huomiota kuulontutkimuksia tekevien asiantuntemukseen: ”Työntekijällä, jonka altistuminen melulle ylittää altistuksen ylemmät toiminta-arvot, on oltava oikeus kuulontarkastukseen, jonka toteuttaa *lääkäri tai muu riittävän pätevyyden omaava henkilö lääkärin valvonnassa* kansallisen lainsäädännön ja/tai käytännön mukaisesti.”⁵

2.3 Audionomin työtehtävät

Audionomi kohtaa työssään eri-ikäisiä ja eri taustoilla olevia potilaita, joiden yksilölliset tarpeet tuovat kuulonkuntoutustyöhön haasteita. Hoito edellyttää kokonaisvaltaista potilaan huomioimista ja poikkeaviin tilanteisiin reagoimista. Esille tulleista asioista tiedotetaan sekä kirjallisesti että suullisesti muille ammattihenkilöille tilanteen mukaan. Vanhusten määrän lisääntyessä heidän kohtaaminen ja tukeminen eri keinoin yksittäisissä vastaanottotilanteissa ja pitkänkin hoitosuhteen aikana on tärkeää. Tämä edellyttää uusinta tietoa vanhusten hoidosta ja kuntouttamisesta.

Audionomi työskentelee eri-ikäisten ihmisten parissa vastasyntyneistä vanhuksiin. Työhön kuuluu mm. kuulonseulontojen tekemistä, kuulon ja tasapainon diagnostisia tutkimuksia, korvakappalemallin ottoa, korvakappaleen valmistusta, kuulokojeiden ja kuulonapuvälineiden sovitusta ja luovutusta, kuulokojeiden ja muiden apuvälineiden huoltamista tai korjaamista, sisäkorvaistutteen säätötilanteisiin osallistumista, potilaiden ja heidän läheistensä ohjausta sekä kuulovaurioita ennaltaehkäisevää valistustyötä. Audionomit ohjaavat potilaita ja heidän läheisiään paitsi päivittäisessä työssään, myös esimerkiksi sopeutumisvalmennus- ja kuntoutuskursseilla. Potilaiden ohjauksen korostuessa tarvitaan sekä sisällöllistä että menetelmällistä osaamista. Terveiden edistäminen on jokaisen terveydenhuollon ammattihenkilön vastuulla ja on kuulonhuollossa tärkeässä roolissa. Terveiden edistäminen koskee kaiken ikäisiä ja kaikkia hoitosuhteita. Myös väestön terveyden edistäminen kuulonhuollon suhteen nähdään tärkeäksi audionomin osaamisalueeksi. Paitsi potilaita audionomit ohjaavat sekä oman alansa että muiden alojen opiskelijoita ja opettavat oppilaitoksissa työhönsä kuuluvia sisältöjä oman alansa opiskelijoille. Vastuuta on kannettava myös palveluiden laadunhallinnasta ja kehittämisestä sekä eri toimintayksiköiden taloudellisesta tuloksesta. Audionomi osallistuu myös kuuloalan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon.

Lapset tulevat kuulokeskukseen lääkärin läheteellä joko jo synnytyssairaalan tai neuvolan kuulonseulonnan perusteella tai siksi, että kotona tai päivähoidossa ovat huomattu lapsen kuulossa olevan ongelmia. Lasten saapuessa kuulokeskukseen on tarvittavien tutkimusten lisäksi huomion kohteena koko perhe, sillä jo pienikin epäily lapsen alentuneesta kuulosta aiheuttaa vanhemmissa epävarmuutta ja huolta. Lasten kuulon tutkiminen on oma vaativa alueensa, koska tutkittava ei aina pysty kielelliseen vuorovaikutukseen eikä antamaan sen avulla vastauksia mittausääniin. Vastasyntyneiden ja lasten kuulon tutkimisessa on hallittava eri kuulontutkimismenetelmiä, kyettävä yhdistelemään niitä ja tun-

⁴ Valtioneuvoston asetus terveystarkastuksista erityistä sairastumisen vaaraa aiheuttavissa töissä (1485/2001), liite.

⁵ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/10/EY terveyttä ja turvallisuutta koskevista vähimmäisvaatimuksista työntekijöiden suojelemiseksi altistumiselta fyysikaalisista tekijöistä (melu) aiheutuville riskeille.

nettava hyvin lapsen kuulokäyttäytymisen ja kokonaiskehityksen eri vaiheet, jotta lapsen kuulokyvystä saataisiin riittävän tarkka kuva.

Vastasyntyneiden ja aivan pienten lasten tutkimisessa käytetään luonnollisessa unessa tai kevyessä nukutuksessa tehtäviä ns. objektiivisia mittauksia (emissiomittaukset ja aivovaurion sähköiset vasteet ASSR, aABR ja ABR) ja havainnointiin perustuvia menetelmiä (mm. VRA-tutkimus). Leikki-ikäisten lasten kuulontutkimukset suoritetaan lasten kuulontutkimuksiin varatussa huoneessa. Lasten kuulontasoa voidaan selvittää monin eri tutkimuksin, esim. leikkiaudiometriavulla. Lapsi vastaa palikkaleikin avulla kuultuihin ääniin tai ääneksiin. Leikkiaudiometriavulla voidaan tehdä lapselle myös tietokoneohjelman avulla. Lapsi antaa tällöin vastauksen äänekseen tietokonepelin kautta. Eri-ikäiset lapset tutkitaan ikätasoa vastaavin menetelmin luettavien tutkimustulosten saamiseksi. Sanojen kuulemista mittaamalla saadaan lapsen kasvaessa yhä tarkentuva käsitys siitä, miten kuulokoje tai sisäkorvaistute auttaa lasta kuulemaan puhetta ja omaksumaan puhuttua kieltä.

Audionomit kohtaavat työssään paljon kouluikäisiä lapsia ja nuoria. Eri tutkimusten yhteydessä ohjaus kuuluu olennaisena osana työtehtäviin. Ohjauksen kohdistaminen lapsiin ja nuoriin vaatii herkkyyttä aistia potilaan mieliala ja valmius vastaanottaa ohjausta. Ohjaus suunnitellaan ja toteutetaan nuoren lähtökohdista käsin.

Kouluikäisten lasten ja aikuisten kuulontutkimuksissa audionomi testaa potilaan kuulontasoa tarkoitukseen erityisesti valmistetussa tai rakennetussa äänieristetyssä tilassa. Tutkimus alkaa korvien tarkastamisella ja tarvittaessa korvavahasta pudistamisella. Välikorvien toimintaa tutkitaan tärykalvon liikkuvuuden tutkimuksella (tympanometrialla), ja diagnostiikan apuna käytetään myös erilaisia kuulon refleksimittauksia (mm. stapediuserfleksin laukeamisen tutkimista) ja ns. epämiellyttävyyssynnysten selvittämistä. Ennen varsinaista kuulokynnysten tutkimista audionomi kysyy potilaalta tämän kuulosta ja antaa ohjeita tutkimuksen kulusta. Kuulontutkimuksia edeltävät myös äänirautakokeilla ja kuulokäyttäytymisen havainnoinnilla tehtävät alustavat kuulontutkimukset. Sen jälkeen varsinaisen äänesadiometriatutkimuksen perusteella saadaan ns. kuulokäyrä, jota käytetään apuna tehtäessä jatkosuunnitelmia potilaan kuulon kuntoutuksesta ja seurattaessa kuntoutuksen tuloksia.

Audiologisten tutkimusten sekä haastattelemalla selvitettyjen potilaan tarpeiden pohjalta audionomi valitsee potilaalle sopivan kuulokojeen tai muun kuulonapuvälineen ja teettää kuulokojeeseen sopivan yksiköllisen korvakappaleen. Audionomin vastaanotolla tehdään tietokoneen säätöohjelmistojen avulla tarvittavat kuulokojeen säädöt ja varmistetaan säätöjen toimivuus joko tietokoneavusteisesti tai kuulontutkimuksin. Kuntoutujan ja hänen läheistensä ohjaus on merkittävä osa audionomin työtä. Koska aikuisille ei ole kuuloalalla saatavilla riittävästi tai lainkaan puheterapeutin palveluja, audionomi on usein keskeinen ammattilainen, joka ohjaa potilasta myös puheen kuulemiseen ja kommunikointiin liittyvissä asioissa.

Lasten ja aikuisten sisäkorvaistutteita leikataan yhä enemmän. Istutetta voidaan käyttää sellaisen vaikeasti kuulovammaisen lapsen tai aikuisen kuntoutuksessa, jolle kuulokojeesta saatava hyöty ei riitä. Sisäkorvaistutteen tavoitteena on mahdollistaa se, että sen käyttäjä kuulee ääniä ja puhetta. Sisäkorvaistutepotilaiden hoito ja kuntoutus ovat moniammatillista yhteistyötä, jossa audionomi toimii yhtenä asiantuntijajäsenenä.

Audionomit tekevät myös tasapainotutkimuksia eli kalorisia kokeita ja video-okulografiatutkimuksia (VOG). Näitä tehdään huimauspotilaille vain yliopistollisissa ja keskussairaaloissa. VOG-tutkimuksella selvitetään tasapainojärjestelmän toimintaa tietokoneen avulla. Silmänliikkeitä seurataan tutkimuksessa videokameralla. Silmänliikkeistä piiryy käyrä, jota tulkitsemalla tutkitaan tasapainojärjestelmän toimintaa. Audionomit tekevät

myös otoakustisten emissioiden mittauksia sekä ASSR- ja aivorunkovastemittauksia. Näitä tutkimuksia tehdään paitsi lasten kuulon tason diagnostisena mittauksena, myös aikuisten kuulohermokasvaimia epäiltäessä. Tarvittaessa tehdään myös tinnitusmittauksia korvien soimisen voimakkuuden ja laadun (mm. korkeus ja peitettävyyys) arvioimiseksi.

Audionomi vastaa omalta osaltaan kuulontutkimusten suoritustilojen asianmukaisista akustisista olosuhteista ja erilaisten kuulon- ja tasapainon tutkimuslaitteiden toiminnasta. Monimutkaisten laitteiden toimivuuden tarkistaminen vaatii hyvää teknistä osaamista ja jatkuvaa ja huolellista seuranta. Audionomi tarvitsee muutenkin tietotekniikan ja teknologian erityisosaamista sekä tutkimuslaitteiden ja kuulonapuvälineiden syvällistä hallintaa. Kuulon- ja tasapainon tutkimuksissa on esimerkiksi runsaasti sekä tekniikkaan, tutkimusmenetelmiin että tutkittavien potilaiden terveyteen ja toimintakykyyn liittyviä virhelähteitä, jotka on osattava tunnistaa ja sulkea pois niin hyvin kuin mahdollista, että tutkimustulokset olisivat riittävän luotettavia. Sovitettavat kuulonapuvälineet ovat usein kalliita ja audionomin tekemillä valinnoilla on usein suuria taloudellisia vaikutuksia.

3 Arvio audionomien määrällisestä tarpeesta

Laajojen väestöotoksiin perustuvien tutkimusten mukaan suomalaisista arviolta noin 750 000:lla eli noin 15 %:lla on jonkinasteinen kuulon alenema.⁶ Suurin osa kuulovioista johtuu ikääntymisen aiheuttamista muutoksista.⁷ Määrällisesti kuulonhuollon resurssien tarve on suuri myös sisäkorvaistutehoidossa ja synnynnäisesti kuulovikaisten lasten tutkimisessa ja kuntoutuksessa. Noin 300 000:n (6 % Suomessa asuvista) on arvioitu kuulonsa perusteella tarvitsevan kuulokojeen ja/tai muuta kuulon kuntoutusta.

Väestömäärän suhteutettuna Suomessa on tällä hetkellä 1 audionomi/27 000 asukasta. Tanskassa heitä on 1/16 200 asukasta, Norjassa 1/13 600 asukasta ja Ruotsissa 1/9300 asukasta, Isossa Britanniassa 1 audionomi/12 100 asukasta, Saksassa 1/16 800 asukasta, Ranskassa 1/24 900 asukasta, Hollannissa 1/16 300 asukasta ja Espanjassa 1/15 700 asukasta.⁸

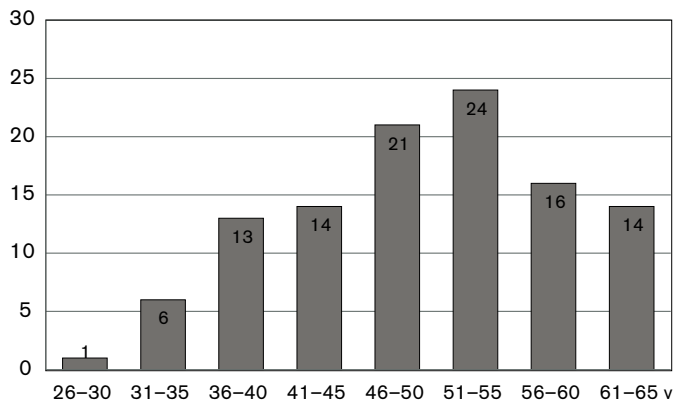
Kuten yllä on todettu, suurin osa kuulon kuntoutuksen tarpeesta on iäkkäillä ihmisillä. Heitä on väestöstämme tällä hetkellä noin 18 %. Vuonna 2010 Suomessa oli audionomeja 1/4705 yli 65-vuotiasta kohden. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2040 yli 65-vuotiaiden osuus väestöstämme on jo 26 %.

Suomen audiologian yhdistys kartoitti vuodenvaihteessa 2012–2013 julkisella sektorilla audionomina työskentelevien ikärakennetta. Julkisella sektorilla oli tuolloin yli 140 audionomin tointa, tehtävää tai virkaa. Ikää koskevat tiedot saatiin kartoituksessa 109:stä audionomista, vastaukset kattoivat myös osa-aikaiset työntekijät ja sijaiset (kuvio 2). Julkisella sektorilla työskentelevien audionomien iän keskiarvo oli kartoituksen perusteella 50 vuotta (mediaani 51, minimi 28, maksimi 65). Audionomeista 13 % oli yli 61-vuotiaita ja 15 % ikäluokassa 56–60 vuotta. Lähes 30 % audionomeista on siis jäämässä eläkkeelle vielä tällä vuosikymmenellä ja joka neljäs julkisen sektorin audionomeista on 51–55-vuotiaita.

6 Uimonen, S., Huttunen, K., Jounio-Ervasti, K., & Sorri, M. (1999). Do we know the real need for hearing rehabilitation at the population level? Hearing impairments in the 5- to 75-year-old cross-sectional Finnish population. *British Journal of Audiology*, 33(1), 53–59.

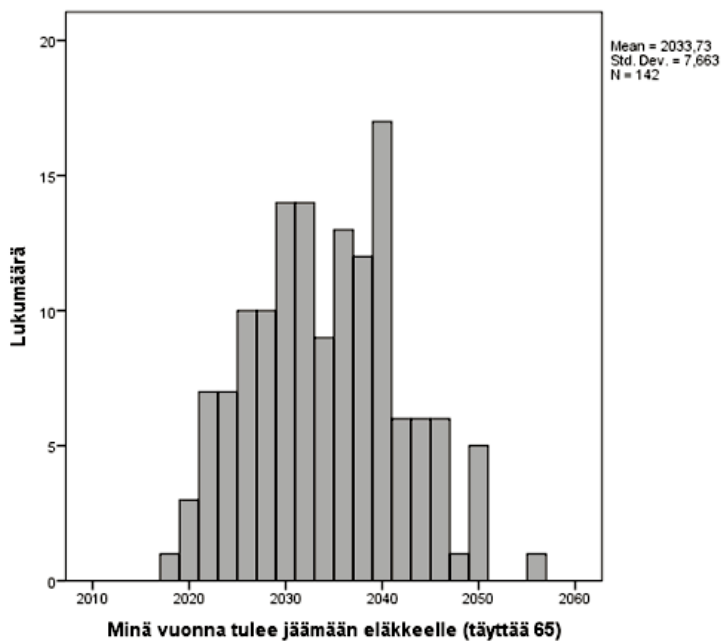
7 Hannula, S. (2011). Hearing in older adults – An epidemiological study. *Acta universitatis Ouluensis, D Medica* 1132. University of Oulu: Faculty of Medicine, Institute of Clinical Medicine, Department of Otorhinolaryngology.

8 *AudiologyInfos* 2013(1–2) sekä *Auris* 2011(1), 20–21.

Kuvio 2. Julkisella sektorilla työssä olleiden audionomien ikäjakauma tammikuussa 2013.

Audionomin erikoistumisopinnoista valmistui eri ammattikorkeakouluista vuosina 2005–2013 yhteensä 142 audionomia. He olivat valmistumisvuonna keskimäärin 40 vuoden ikäisiä (keskihajonta 7, minimi 24, maksimi 55 vuotta). Näillä valmistuneilla työuraa on valmistumisen jälkeen jäljellä vielä keskimäärin 25 vuotta (keskihajonta 7, minimi 10, maksimi 45 vuotta), mikäli eläkkeelle jäämisikänä pidetään 65 ikävuotta (kuvio 3).

Kuvio 3. Vuosina 2005–2013 eri ammattikorkeakouluista valmistuneiden audionomien (N = 142) tuleva eläkkeelle jäämisen laskennallinen ajankohta.

Audionomien tarve jatkossa:

- julkisella puolella noin 140 audionomin tointa/virkkaa + yrityksissä noin 60 = yht. noin 200
- julkisen puolen toimista on täyttämättä nyt 35 (25 %), yksityispuolen luku ei tiedossa
- eläkkeelle siirtyy 10 vuoden sisällä noin 55
- väestön ikääntymisen aiheuttama audionomitarpeen lisäys on noin 40 audionomia
- lisäksi tiedossa on, että kaikki valmistuneet eivät toimi alalla

Näin ollen yhteenvedona voi todeta, että seuraavien 10 vuoden aikana tulisi kouluttaa noin 160 audionomia.

4 Työelämäpalaute audionomien nykyisten erikoistumisopintojen tuottamista valmiuksista

Loka-marraskuussa 2013 Suomen audiologilääkärit ry:n ja Suomen audiologian yhdistyksen hallituksen jäseniltä, sairaaloidensa kuuloonhuollosta vastaavilta lääkäreiltä ja Audionomiyhdistyksen jäseniltä kartoitettiin sähköpostitse työelämäpalautetta. Heiltä pyydettiin näkemyksiä millaisia tietoja ja taitoja nykyinen audionomien koulutus on koulutettaville tarjonnut ja millaisia haasteita kuuloalalla on tällä hetkellä näkyvillä. Kuuloalan ammattilaisilta kysyttiin lisäksi audionomin työhön vaikuttavista kuuloonhuollon alalla tapahtuneista työelämän muutoksista ja esimerkiksi, onko koulutuksen nykyinen sisältö oikea ja riittävä eli mitä valmiuksia audionomikoulutuksesta valmistuvalla pitäisi jatkossa 1) olla, mitä ei ole aiemmin ollut 2) olla hallussa vielä paremmin kuin tähän saakka valmistuneilla on ollut. Kun ensin oli saatu vastauksia näihin avoimiin kysymyksiin, ne lähetettiin sen jälkeen laajemmalle vastaanottajajoukolle, jotta olisi saatu tietoa kerättyjen näkemysten yleisyydestä. Audionomien esittämien näkemysten kannatettavuutta kysyttiin audionomeilta ja lääkäreiden ja sairaaloiden muiden edustajien näkemysten kannatettavuutta Suomen audiologilääkärit ry:n ja Suomen audiologian yhdistyksen hallituksen jäseniltä sekä omien sairaaloidensa kuuloonhuollosta vastaavilta lääkäreiltä.

Audionomikoulutuksen kehittäminen -työryhmän lyhyen työskentelykauden vuoksi vastausaikaa audionomiyhdistyksen jäsenille (sähköpostitse tavoitettavissa yhteensä 86) ja audionomien kanssa tiiviisti työskenteleville sairaaloiden asiantuntijoille (yhteensä 25) jäi vain yksi työpäivä. Audionomeista kyselyyn ehti vastata 31 ja audionomien kanssa työskentelevien sairaaloiden kuuloonhuollon muista ammattilaisista 15. Annettujen vastausten kanssa samankaltaisia näkemyksiä audionomit ja sairaaloiden muut edustajat ovat esittäneet jo aiemmin. Kunkin seuraavassa koosteessa mukana olevan näkemyksen kannatuksen keskiarvo oli audionomien kyselyssä 92 % (keskihajonta 5.0, minimi 84, maksimi 97) ja sairaaloiden muiden kuuloonhuollon ammattilaisten kyselyssä 89 % (keskihajonta 5.7, minimi 79, maksimi 93).

Vastaajien mukaan työelämässä on tapahtunut ja tulee tapahtumaan suuria muutoksia, jotka vaikuttavat audionomien työhön. Audionomien mukaan teknologinen kehitys on audiologiassa ollut huimaa, minkä vuoksi työssä selviytyminen vaatii teknologiaosaamista ja kiinnostuneisuutta tekniikasta. Muun muassa koko ajan lisääntyvä sisäkorvaistutteen määrä ja siihen liittyvä kuntoutus tulevat vaikuttamaan yhä enenevässä määrin audionomin työnkuvaan. Kuulonkuntoutuksen laadunvarmistus teknisin apuvälinein on audionomin hallittava hyvin.

Lääkäreiden vastausten (15 vastaajaa) mukaan sairaaloissa on tapahtunut ja tapahtumassa muutoksia siinä, millä tavalla kuulonkuntoutusta toteutetaan. Resurssipulan vuoksi kuulonkuntoutusta antavan yksikön lääkäri ei kaikissa yksiköissä enää pääsääntöisesti tapaa edes ensimmäistä kertaa kuulokojeen saavaa aikuispotilasta, vaan katsoo kuulokäyrän ja varaa kojesovituskäynnin yhteyteen lääkärin tutkimusajan, mikäli se kuulokäyrän perusteella näyttää tarpeelliselta. Audionomeilla on näin ollen oltava kyky arvioida onko potilaalla lääkärin suorittaman tutkimuksen ja hoidon tarvetta. Hoitotakuun aiheuttaman työpaineen vuoksi on tarvetta siirtää työtä yhä enemmän pois erikoissairaanhoidosta esimerkiksi suurimpiin terveyskeskuksiin. Kuntarakenteiden tulevaisuudessa uudistuessa suurimpiin perusterveydenhuollon yksiköihin on tarve perustaa eniten kuulonkuntoutusta tarvitsevien eli ikääntyneiden kuulokoesovituksista huolehtivia pisteitä. Näissä toimipisteissä audionomien on varauduttava vastuulliseen, varsin omatoimiseen ja itseohjautuvaan työskentelyyn. Kuulonhuollon alalla aikuisille käytettävissä olevien puheterapiaressurssien vähäisyys tai puuttuminen aiheuttaa sen, että audionomit huolehtivat pitkälti myös potilaiden ja heidän läheistensä kommunikaatio-ohjauksesta ja puheen kuulemiseen liittyvien asioiden selostamisesta. Lääkäreiden mukaan myös sisäkorvaistutteen prosessorien käyttökunnosta ja lisäapuvälineistä huolehtiminen vaatii erityisosaamista samoin kuin synnytyslaitoksella tehtävästä kaikkien vastasyntyneiden kuulonseulonasta tulevien lasten vanhempien kohtaaminenkin.

Lääkäreiden vastauksissa korostuivat erityisesti kuuloalan teknologisen tietämyksen ja käytännön osaamisen haasteet. Audionomin työn teknisen vaativuuden todettiin selvästi lisääntyneen, ja monilta osin tämänhetkisen koulutuksen katsottiin tuottavan valmistuneita, joiden tekninen osaaminen ei audionomin käytännön työhön välttämättä riitä. Erityisesti lasten kuulon tutkimista, erilaisten kuulokojeiden ominaisuuksien tuntemista ja hyödyntämistä ja laadunvarmistustyötä (kuulokojeiden todellisen vahvistuksen mittaamista) pidettiin haastavina alueina. Teknologian hallinnan puutteiden katsottiin monissa vastauksissa liittyvän audionomikoulutuksen pohjana olevan sairaan-/terveydenhoitajakoulutuksen luonteeseen; hoitoalan koulutus ei tarjoa riittävästi pohjaa teknologian tietojen ja taitojen omaksumiseen. Lisäksi alalle toivottiin enemmän audionomeja, jotka ylipäättään ovat nykyistä enemmän kiinnostuneita tekniikasta ja hallitsevat tekniset asiat paremmin.

Palautteissa kiinnitettiin huomiota myös valmistuneiden kykyyn toimia itsenäisesti ja siihen, että mikäli kuulokojeiden toimintojen opettelu jää pelkästään laitevalmistajien antaman tiedon ja ohjauksen varaan, audionomin osaamiskenttä on liian kapea, se saattaa rajoittua vain yhden laitevalmistajan kuulokojeisiin. Potilaiden yksilölliset kuulo-ongelmat edellyttävät kuitenkin sitä, että jokaiselle voitaisiin sovittaa juuri hänelle toiminnoiltaan soveltuva ja suorituskykyinen kuulonapuväline.

Audionomien mukaan (31 vastaajaa) audionomikoulutusta on jatkossa kehitettävä monin tavoin. Vastaajista suurin osa totesi, että audionomikoulutuksen tulisi olla tutkintoon johtava, mutta siihen ei välttämättä tarvita pohjakoulutukseksi sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan tutkintoa. Koulutus olisi hyvä rakentaa samaan tapaan kuin esimerkiksi fysioterapeuteilla, joilla on ensin terveydenhuollon perusopinnot, minkä jälkeen he lähtevät hyvissä ajoin erikoistumaan kuntoutukseen. Näin audiologian pariin saataisiin ehkä enemmän nuoria työntekijöitä. Koulutuksessa pitäisi painottaa kuulonapuvälineiden nopeaa teknistä kehitystä, jonka hallitseminen vaikuttaa kuulonhuollon päätöksenteko- ja ongelmanratkaisukykyyn (jolla puolestaan on vaikutusta kuulonkuntoutuksen kustannuksiin).

Diagnostisia kuulontutkimuksia tulee audionomivastaajien mukaan opettaa audionomikoulutuksen aikana nykyistä paremmin. Myös ohjausosaamista pidettiin audionomin

työssä tärkeänä; opintojen aikana pitäisi antaa lisää valmiuksia siihen, miten opiskelijoita ohjataan, kun he tulevat omalle työpaikalle harjoittelemaan. Laajaa kannatusta sai myös näkemys, jonka mukaan audionomikoulutukseen tulisi sisällyttää ainakin seuraavanlaisia tekniikan alan sisältöjä (kurssikokonaisuuksina eikä vain yksittäistunteina): tietotekninen osaaminen (vähintään AB-taso tietokoneen ajokorttia vastaava taitotaso), teknologiaosaamista: av-laitteistot, langattomat verkot ja järjestelmät, mikrofoni- ja äänitekniikka, tekninen audiologia, kuulokojetekniikka, ääni, äänenkäsittely, melu, puheen äänittäminen ja sitä kautta tutustumista äänen vs. hälyn spektriin, signaalinkäsittely, SNR (häiriöetäisyys), resonanssi, analogista ja digitaalista äänitekniikkaa, akustiikkaa, huoneakustiikkaa ja psykoakustiikkaa. Oppimateriaalien odotettiin olevan laadukkaita ja hyvää kielitaitoa ja ATK-taitoja pidettiin audionomien työssä tärkeinä.

Myös lääkäreiltä ja muilta audionomien kanssa työskenteleviltä kysyttiin, mikä nykyisessä tavassa kouluttaa ei vastaa työelämän vaatimuksia (mikä turhaa/mitä on liikaa, mitä puuttuu, miten nykyistä audionomikoulutusta pitäisi laajentaa/syventää). Vastauksista kävi ilmi, että audionomin koulutuksen pohjana olevissa sairaanhoitajan opinnoissa on jopa lähes 60 % sellaista, mikä on audionomin työssä tarpeetonta tai hyvin vähämerkityksistä (esimerkiksi lääkkeiden jakaminen, vuodeosastohoitotyö, nostotekniikoiden hallitseminen). Audionomin tutkintoon johtavassa koulutuksessa pystyttäisiin keskittymään kuulonhuoltoon ilman työelämän kannalta turhia koulutusosioita. Lähes kaikkien vastanneiden lääkäreiden ja sairaaloiden edustajien (yhteensä 15 vastaajaa) mielestä sairaanhoitajan pohjakoulutus ei ole audionomin työssä tarpeellinen, jatkossa riittäisi paljon suppeampi hoitotyön koulutus.

Kuulokojesovitusoppiminen perustuu lääkäreiden mukaan pääsääntöisesti muualla kuin nykykoulutuksen aikana; se opitaan audionomikollegojen ja etenkin kuulokojeiden maahantuojiin antaman perehdyttämisen kautta. Tähän asti valmistajien toimittamat säätöohjelmistot ja niiden käyttö on siis jätetty työpaikkojen ja maahantuojiin opetettaviksi. Jotta kojeiden toimintojen teoreettinen opetus voitaisiin riittävästi siirtää käytäntöön, koulutuksessa on panostettava jatkossa enemmän myös säätöohjelmien ominaisuuksien opettamiseen. Ymmärtävää ongelmanratkaisutaitoa on kuulokojesovitusprosessissa liian vähän osin sen vuoksi, että koulutuksen antama teoreettinen pohja on jäänyt kevyeksi. Vastaajien mukaan audionomin on ymmärrettävä kojeiden toimintoja riittävän hyvin, jotta hän pystyy arvioimaan, mitkä kuulokojeiden ominaisuudet antaisivat eri kuulovikoissa parhaan avun. Siihen puolestaan tarvitaan kykyä riittävällä tasolla ymmärtää kuulovikojen vaikutuksia. Teknisen audiologian opetuksessa on opetettava signaalinkäsittelyä nykyistä vielä enemmän sekä käsiteltävä kojeiden eri toimintojen perusteita, mahdollisuuksia ja rajoituksia. Myös kuulokojesovitusoppimiseen on panostettava aikaisempaa enemmän. Koulutukseen haluttiin sen vuoksi lisää fysiikkaa, teknistä audiologiaa ja IT-osaamista.

5 Ammattikorkeakoulutarjonnan kokonaisuus

Mahdollisten koulutusmahdollisuuksien tarkastelun vuoksi seuraavaksi käsitellään ammattikorkeakoulujen olemassa olevaa koulutustarjontaa sekä tutkintoon johtavan että tutkintoja täydentävän tarjonnan osalta. Lisäksi lopuksi esitellään uutta valmisteilla olevaa korkeakoulutettujen erikoistumiskoulutusmallia.

Ammattikorkeakouluissa järjestetään tällä hetkellä

- ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa opetusta
- ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa opetusta
- ammatillisia erikoistumisopintoja ja muuta aikuiskoulutusta
- avointa ammattikorkeakouluopetusta
- ammatillista opettajankoulutusta

Tutkinto-opiskelu ammattikorkeakoulussa johtaa korkeakoulututkintoon ja käytännön ammattitaitoon. Tutkintoon johtava koulutus on opiskelijalle maksutonta ja siihen voi saada opintotukea.

Opintojen mitoituksen peruste on opintopiste (op). Ammattikorkeakoulututkintojen laajuus perustutkinnoissa on 210–270 opintopistettä (aiemmin 140–180 opintoviikkoa). Tämä tarkoittaa noin kolmen–neljän vuoden opintoja. Ylempien ammattikorkeakoulututkintojen laajuus on 60–90 pistettä (aiemmin 40–60 opintoviikkoa) ja kokopäiväisesti opiskellen opinnot kestävät vuodesta puoleentoista vuoteen.

5.1 Ammattikorkeakoulujen tutkintoon johtava koulutus

Ammattikorkeakoulututkinnot ovat ammattikorkeakoulun perustutkintoja. Ammattikorkeakoulututkinnot ovat laajuudeltaan vähintään kolmen ja enintään neljän vuoden mittaisia, poikkeustapauksissa pidempää. Ammattikorkeakoulututkintoon liitetään tutkintonimike ja lyhenne AMK.

Ylempi AMK-tutkinto on tarkoitettu jo työelämässä toimiville, korkeakoulututkinnon suorittaneille ammattihenkilöille, jotka haluavat syventää ja laajentaa asiantuntijuuttaan. Ylempi AMK-tutkinto painottuu tarjoamaan valmiuksia elinikäiseen oppimiseen ja jatkuvaan oman osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämiseen. Työelämän kehittämistä varten opinnot tarjoavat laajat ja syvälliset tiedot omalta alalta, teoreettiset tiedot vaativiin

asiantuntija- ja johtamistehtäviin, syvällisen kuvan alasta ja sen toimintaympäristöstä, valmiuden alan tutkimustiedon ja ammatin kehityksen seuraamiseen ja analysointiin, hyvät viestintä- ja kielitaidot työelämän tilanteisiin sekä valmiudet kansainväliseen vuorovaikutukseen. Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot suoritetaan työn ohella ja niihin sisältyvä opinnäyte toteutetaan tavallisimmin työelämän kehittämistehtävänä. Ammattikorkeakoululain mukaan opiskelijaksi ottamisen vaatimuksena ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin on perustutkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon lisäksi kolmen vuoden työkokemus.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksen ensimmäiseen vaiheeseen liittyvä laki ammattikorkeakoululain muuttamisesta (485/2013) on vahvistettu 28.6.2013 ja se tulee voimaan 1.1.2014. Ammattikorkeakouluista annettua valtioneuvoston asetusta (352/2003) oli tarpeen muuttaa näiden lainmuutosten johdosta tietyin osin. Näin ollen ammattikorkeakouluista annettua valtioneuvoston asetusta (352/2003) on muutettu asetuksella 546/2013, joka tulee voimaan 1.1.2014.

Voimassa olevan ammattikorkeakoululain (351/2003) 7 §:n mukaan ammattikorkeakoulun koulutustehtävässä määrätään ammattikorkeakoulun toimiala, opetuskieli ja sijaintipaikat. Ammattikorkeakoulun toimiala on määritetty ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaisesti käyttämällä asetuksessa lueteltuja kahdeksaa koulutusala, joista yksi on Sosiaali- terveys- ja liikunta-ala sekä kauneudenhoitoala.

Ammattikorkeakoululain 7 §:ssä määriteltävän koulutustehtävän sisältö muuttuu 1.1.2014. Jatkossa toimiluvassa määriteltävä koulutustehtävä koostuu seuraavista elementeistä: 1) koulutusvastuusta eli siitä, mitä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä ammattikorkeakoulun tulee antaa, 2) oikeudesta antaa ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja ja niihin liitettäviä tutkintonimikkeitä, 3) opetus- ja tutkintokielestä (suomi tai ruotsi) sekä 4) oikeudesta järjestää ammatillista opetajankoulutusta.

Mainitun muutosasetuksen liitteessä säädetään ammattikorkeakoulussa suoritettavista tutkinnoista ja niihin liitettävistä tutkintonimikkeistä. Uuden asetuksen mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus olisi joko 180, 210, 240 tai 270 opintopistettä. Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavien opintojen laajuus olisi jatkossakin 60 tai 90 opintopistettä. Ehdotettavan säännöksen mukaan ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin kuuluvan ammattitaitoa edistävän harjoittelun osuus olisi vähintään 30 opintopistettä. Harjoittelun kokonaismäärästä päättäessään ammattikorkeakoulujen on kuitenkin otettava huomioon asetuksen 11 §, joka asettaa erityisiä edellytyksiä sairaanhoitajan, kättilön ja merenkulun koulutukselle.

Voimassa olevan ammattikorkeakoululain 19 §:n mukaan ammattikorkeakoulussa suoritettavaan tutkintoon johtavat opinnot järjestetään koulutusohjelmina sen mukaan kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Opetus- ja kulttuuriministeriön tekemistä koulutusohjelmapäätöksistä luovutaan 1.1.2014 voimaan tulevan ammattikorkeakoululain muuttamista koskevan lain myötä. Ammattikorkeakoulut päättävät jatkossa itsenäisesti siitä, järjestävätkö ne tutkintoon johtavat opinnot koulutusohjelmina vai muulla tavalla, joten asetuksen koulutusohjelmia koskeva säännös ehdotetaan kumottavaksi. Ammattikorkeakoulujen tulee muutoksesta huolimatta luonnollisesti huolehtia siitä, että koulutus täyttää esimerkiksi terveydenhuollon ammattihenkilöiden ja sosiaalialan ammatillisen henkilöstön koulutuksen sisällölle lainsäädännössä asetetut vaatimukset. Näin ollen esimerkiksi sairaanhoitajan ja kättilön koulutuksen tulee muutoksesta huolimatta jatkossakin täyttää ammattipätevyiden tunnustamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/36/EY edellytykset ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston

asetuksen 11 §:n perusteella. Lisäksi uuden asetuksen 7 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tutkinnon tavoitteet kuvataan tutkinnon suorittaneen osaamisen näkökulmasta.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnot

Koulutusaloista audionomin erikoistumisopintojen toteuttamisesta vastaa tällä hetkellä ammattikorkeakouluissa sosiaali- terveys- ja liikunta-ala. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon liitetään koulutusohjelman mukaan tutkintonimike sairaanhoitaja (AMK) tai terveydenhoitaja (AMK) tai alan aiempi opistoasteen koulutus ovat olleet pääsyvaatimuksena audionomikoulutukseen. Näiden tutkintojen keskeisiä osaamisalueita ovat: kliininen osaaminen, päätöksenteko-osaaminen, eettinen osaaminen, vuorovaikutusosaaminen ja ohjausosaaminen, joita kaikkia voidaan audionomin koulutuksessa ja työssä hyödyntää sellaisenaan pohjakoulutuksena.

Suomalaisen hoitotyön koulutuksen erityispiirre on, että terveydenhoitaja- (240op), kätilö- (270op) ja ensihoitajakoulutuksiin (240 op) sisältyy sairaanhoitajakoulutus (210 op) eli näistä koulutuksista valmistuneet laillistetaan myös sairaanhoitajiksi.

Näiden em. koulutusten lisäksi sosiaali- terveys- ja liikunta-alalla on apuvälinetekniikan koulutusohjelma (210 op), josta valmistuu apuvälineteknikko (AMK) -nimikkeellä alan ammattilaisia yhdestä ammattikorkeakoulusta eli Metropolista. Koulutusohjelman tavoitteena on kouluttaa apuvälinepalveluiden asiantuntijoita. Apuvälineteknikko suunnittelee ja valmistaa henkilökohtaiseen käyttöön tulevia yksilöllisiä apuvälineitä niitä tarvitseville ihmisille. Toiminnallaan apuvälineteknikko pyrkii tukemaan asiakkaansa toimintakykyä ja osallisuutta. Apuvälineteknikko määrittelee yhdessä asiakkaansa kanssa apuväline tarpeen ja sen pohjalta suunnittelee ja valmistaa toimintakykyä mahdollistavan ja/tai tukevan apuvälineen tai hallintajärjestelmän. Työhön kuuluu olennaisesti myös asiakkaan opastamista ja ohjausta sekä apuvälinepalvelun seurannan järjestämistä.

Terveystieteiden tutkintojen kehittämistyö Arenassa

Terveystieteiden ammattikorkeakouluverkosto, joka toimii myös ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston, Arenan koulutusala-kohtaisen SoTeLi -verkoston, terveystieteiden jaoston, on tehnyt 2012 esityksen terveystieteiden ammattikorkeakoulutuksen, erityisesti sairaanhoitaja (AMK), terveydenhoitaja (AMK), kätilö (AMK) ja ensihoitaja (AMK) koulutuksen rakenteesta, urapolusta ja kaksoistutkintojen tilanteesta alalla. Kehittämistarve on lähtenyt sekä työelämän että koulutuksen tarpeesta ja keskustelusta koskien sairaanhoitajan osaamista eri tutkinnoissa. Verkosto on pitänyt tärkeänä, että kaikissa sairaanhoitajan pätevyyden tuottavissa tutkinnoissa varmistetaan EQF:n mukainen sairaanhoitajan minimiosaamistaso (180 op). Tämän jälkeen tutkintoa on mahdollista täydentää osaamista syventävillä osiolla. Koulutukseen sisältyvät 30 opintopisteen laajuiset vaihtoehtoiset ammattiopinnot on suunniteltu tarjottavaksi myös maksullisena koulutuksena jo tutkinnon suorittaneille. Malli toimii esimerkkinä siitä, miten samaa osaamisen syventämiseen tähtäävää koulutuksen osaa voidaan tarjota sekä osana tutkintokoulutusta että tutkinnon jälkeisenä korkeakoulututkinnon suorittaneiden täydennyskoulutuksena. Malli helpottaisi työelämässä toimivien siirtymistä uusiin tehtäviin ja nopeuttaisi muuttuviin työvoimatarpeisiin vastaamista.

Esimerkiksi sairaanhoitaja (AMK) 3,5 v /210 op voi jatkossa olla rakenteeltaan yleissairaanhoidosta vastaava sh 3 v. /180 op ja lisäksi esim. kliiniseen osaamiseen/perusterveydenhuoltoon painottuva 0,5 v/30 op. Ja terveydenhoitaja (AMK) / sairaanhoitaja (AMK) 4v/240op -koulutuksen rakenne olisi yleissairaanhoidosta vastaava sh 3 v. /180 op ja lisäksi

terveydenhoitotyön opinnot 1 vuosi / 60 op. Osittain suuntautumista tapahtuisi jo yleissairaanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan opintojen aikana esimerkiksi harjoitteluiden avulla.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on todennut, että verkoston esityksen pääasiallinen sisältö on korkeakoulujen autonomian piirissä oleva opintojen järjestämisiä.

Tekniikan alan tutkinnot

Tekniikan ja liikenteen ala ammattikorkeakouluissa sisältää myös hyvinvointiteknologian koulutusohjelman (240 op), josta valmistutaan tekniikan ammattikorkeakoulututkinnosta insinööri (AMK) -nimikkeellä. Koulutusta ovat toteuttaneet ainakin Savonia, Metropolia ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu perustutkintoon johtavana koulutuksena ja Tampereen ammattikorkeakoulu samannimisenä ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavana koulutuksena. Koulutuksen tavoitteena on asiakaslähtöinen hyvinvointia tukevien laitteiden, palvelujen ja innovaatioiden suunnittelu ja toteutus verkostomaisessa, monialaisessa yhteistyössä. Tietoteknisen osaamisen lisäksi voi hyödyntää asiantuntemusta sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristöstä sekä ihmisen ja teknologian välisestä vuorovaikutuksesta. Tietoteknisten opintojen lisäksi perehdytään myös ihmisen anatomiaan ja fysiologiaan sekä biomekaniikkaan ja biofysiikkaan. Hyvinvointiteknologiaan erikoistunut insinööri suunnittelee ja kehittää terveydenhuoltoalan järjestelmiä, laitteita ja uusia palveluja yhteistyössä monialaisen tiimin kanssa.

5.2 Ammattikorkeakoulujen tutkinnon jälkeinen koulutus

Ammattikorkeakouluissa järjestetään tutkintoon johtavan koulutuksen lisäksi ammatillisia erikoistumisopintoja, ammatillista opettajankoulutusta, avointa ammattikorkeakoulutusta ja muuta täydennyskoulutusta.

Ammatilliset erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Opisto- ja korkea-asteen tutkinnon suorittamisen jälkeen ammattikorkeakouluissa voi suorittaa ammatillisia erikoistumisopintoja. Erikoistumisopintojen laajuus on 30–60 opintopistettä (20–40 opintoviikkoa). Ammattikorkeakoulut päättävät ammatillisten erikoistumisopintojen sisällöistä ja opetussuunnitelmista ammattikorkeakoululle määrätyn koulutustehtävän rajoissa. Suuri osa ammatillisista erikoistumisopinnoista toteutetaan sosiaali- ja terveysalalla ja niiden lähtökohtana on ammattikorkeakoulujen toiminta-alueen ennakoitu työelämän tarve.

Korkeakoulututkinnon suorittaneet voivat hyödyntää myös avointa korkeakouluopetusta ja erillisiä opintoja kehittääkseen ja täydentääkseen ammatillista osaamistaan. Avoin korkeakouluopetus ja erilliset opinnot ovat sisällöltään yhteneviä tutkinto-opintojen opetussuunnitelman kanssa.

Vuodesta 2009 lähtien korkeakoulut ovat toteuttaneet opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämällä erityisavustuksella oppisopimustyyppistä täydennyskoulutusta useilla eri koulutusaloilla. Osa koulutuksesta on tavoitteiltaan vastannut jo toteutettuja erikoistumisopintoja ja muuta pitkäkestoista täydennyskoulutusta. Koulutuksen toteutuksessa on pyritty hyödyntämään työssä oppimista osana koulutusta siten, että työssä oppiminen on vähintään puolet koulutuksesta. Oppisopimustyyppisessä täydennyskoulutuksessa on aloittanut vuosittain noin 1200 opiskelijaa. Oppisopimustyyppisen koulutuksen laajuudeksi on muotoutunut 30 op, 45 op tai 60 op. Toteuttajina on myös korkeakoulujen muodostamia alueellisia tai temaattisia verkostoja. Osassa verkostoja on mukana sekä ammattikorkeakouluja että yliopistoja. Koulutukset on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille työelämässä oleville henkilöille.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusta ja hallinnollista asemaa kehitetään hallituskauden aikana. Ammattikorkeakoulujen ylläpitäjät päättävät eri lähteistä saatavan rahoituksen suuntaamisesta omilla päätöksillään. Ammattikorkeakoulujen perimiä maksuja säädel- lään silloin, kun kyse on maksuista joita ammattikorkeakoulut perivät julkisoikeudellisen tehtävän hoitamisesta tai toiminnasta, jonka rahoittamiseen valtio osallistuu. Ammatti- korkeakoulujen toiminnasta perittävistä maksuista säädetään valtioneuvoston asetuksella 1230/2009. Tämän asetuksen mukaan ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetuista ammatillisista erikoistumisopinnoista opiskelijalta voidaan periä enintään 250 euron maksu lukukaudessa.

Ammattikorkeakoululain 17 §:ssä tarkoitetussa avoimessa ammattikorkeakouluopetuk- sessa opiskelijalta voidaan periä enintään 10 euron maksu ammattikorkeakouluista anne- tun valtioneuvoston asetuksen 12 §:n 3 momentin mukaista opinto-oikeuteen kuuluvaa opintopistettä kohti. Maksu on sama, jos opiskelija ammattikorkeakoulun myöntämän opinto-oikeuden perusteella muutoin kuin avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa suorittaa tutkintoon johtavan koulutuksen mukaisia opintoja erillisinä opintoina.

Maksullisen palvelutoimintansa ammattikorkeakoulut hinnoittelevat liiketaloudellisin perustein. Liiketaloudellisesta hinnoittelusta voidaan poiketa esimerkiksi tilanteissa, joissa ei ole kysymys kilpailuoikeudellisten tai valtioneuvoston sääntöjen alaisesta taloudellisesta toi- minnasta.

Korkeakoulujen erikoistumiskoulutus

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman 2011–2016 mukaan korkeakoulu- tutkinnon suorittaneiden täydennyskoulutusmahdollisuuksia parannetaan luomalla tut- kintoa täydentäviä korkeakoulujen erikoistumiskoulutuksia. Erikoistumiskoulutukset ovat laajoja, vähintään 30 opintopisteen laajuisia osaamiskokonaisuuksia. Erikoistumiskoulu- tusten kokonaisuus korvaa nykyiset ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumis- opinnot sekä yliopistojen erikoistumiskoulutukset ja erikoistumisopinnot ja niitä voidaan järjestää tutkintoja täydentävinä koulutuksina taikka osana tutkintoa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti 21.6.2012 työryhmän valmistelemaan tarkemmat ministeriön ja korkeakoulujen yhteiset tavoitteet erikoistumiskoulutuksen kehittämiseksi ja laadunvarmistukselle sekä tarvittaville säädösmuutoksille. OKM:n työryhmän ehdotuk- sen mukaan (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:7) uusi koulutusmuoto, erikoistumiskoulutus, korvaa ammattikorkeakoulujen ammatilliset erikoistumisopinnot ja yliopistojen järjestämän erikoistumiskoulutuksen ja erikoistumis- opinnot. Koulutus muodostaa uuden koulutustyyppin tutkintokoulutuksen ja täyden- nyskoulutuksen rinnalle. Uudistuksen ehdotetaan tulevan voimaan 1.1.2015. Korkea- koulujen erikoistumiskoulutukset ovat jo työelämässä toimineille henkilöille suunnattuja ammatillista kehittymistä ja erikoistumista edistäviä koulutuksia, joita korkeakoulut jär- jestävät korkeakoulututkinnon suorittaneille ja niille, joilla on muutoin osoitettu vastaava osaaminen. Erikoistumiskoulutuksen laajuus on vähintään 30 op. Erikoistumiskoulutuk- sen edellyttämä asiantuntijuus opitaan ja osoitetaan kiinteässä yhteydessä työelämään. Eri- koistumiskoulutusta voidaan toteuttaa ainoastaan ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ja ne rakentuvat työelämälähtöisyyden ohella korkeakoulujen tutkimus- ja kehittämisosa- miselle ja painoaloille.

Erikoistumiskoulutuksen laajuudesta, tavoitteista, kohderyhmästä ja opiskelijan asian- tuntemuksen osoittamisesta sovitaan ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen keskinäisessä yhteistyössä yhdessä työ- ja elinkeinoelämän edustajien kanssa. Erikoistumiskoulutuksista

sovittaisiin koulutusvastuiden (yliopistot) ja tutkinnonanto-oikeuksien (ammattikorkeakoulut) mukaisesti. Korkeakoulut ottavat erikoistumiskoulutuksen laadunvarmistuksen osaksi omia laadunvarmistusjärjestelmiään. Erikoistumiskoulutuksia koskevista sopimuksista pidetään rekisteriä. Ensisijaisia rahoittajia erikoistumiskoulutukselle olisivat työnantajat ja koulutukseen osallistuvat henkilöt. Eri ministeriöt voivat ohjata koulutukseen rahoitusta alakohtaisten ja yhteiskunnallisten tarpeiden mukaisesti. Erikoistumiskoulutuksesta perittävän maksun suuruudesta päättää korkeakoulu. Silloin kun koulutukseen ohjataan julkista rahoitusta, koulutuksista voidaan periä korkeintaan omakustannushinta eikä koulutusta voi järjestää voiton tavoittelemiseksi. Työryhmän esitys oli, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen laskennallisia rahoitusmalleja muutetaan 1.1.2017 alkaen siten, että erikoistumiskoulutuksessa suoritettavat opintopisteet huomioidaan mallissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee korkeakouluja uuden erikoistumiskoulutuksen käynnistämisen vaiheessa.

6 Terveysthuollon ammattihenkilöitä koskevat säädökset

Terveysthuollon ammattihenkilöiden nimikkeet on määritelty laissa ja asetuksessa terveysthuollon ammattihenkilöistä. Nimikkeen voi saada hakemuksesta suoritettuaan tietyn koulutuksen. Nimike on sidottu sen antamisajankohtana suoritettuun tutkintoon tai koulutukseen, eikä nimikettä voi muuttaa, vaikka koulutusta olisi myöhemmin muutettu ja uuden koulutuksen saaneilla henkilöillä on eri ammattinimike.

Terveysthuollon ammattihenkilö on henkilö, joka terveysthuollon ammattihenkilöistä annetun lain nojalla on saanut ammatinharjoittamisoikeuden (laillistettu ammattihenkilö) tai ammatinharjoittamisluvan (luvan saanut ammattihenkilö) sekä henkilö, jolla lain nojalla on oikeus käyttää asetuksella säädettyä terveysthuollon ammattihenkilön ammattinimikettä (nimikesuojattu ammattihenkilö). Laillistetun ammattihenkilön tehtävässä voi toimia vain kyseiseen ammattiin koulutettu, kun taas nimikesuojatun ammattihenkilön tehtävässä voi toimia muukin henkilö, jonka pätevyden työnantaja arvioi riittäväksi.

Terveysthuollon ammattihenkilöistä annetun lain 24 a §:n 1 momentin mukaan terveysthuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriä pidetään ensisijaisesti terveysthuollon ammattihenkilöiden valvontatehtävien hoitamiseksi. Viranomaisvalvonnan ja -ohjauksen tavoitteena on potilasturvallisuuden ja terveysthuollon laadun edistäminen. Rekisteriin on sittemmin kytketty erilaisia muita toimintoja ja merkityksiä, jotka eivät liity rekisterin alkuperäiseen ja varsinaiseen tarkoitukseen. Valviran ylläpitämässä terveysthuollon ammattihenkilöiden keskusrekisterissä eli Terhikki-rekisterissä on jo 39 ammattiryhmää, joista useisiin ei juuri koskaan kohdistu valvonnallisia toimenpiteitä. Tällaisia ovat mm. audionomien asemaan rinnastettavat optikot, ja monet muut nk. erityisammattiryhmät kuten puheterapeutit, ravitsemusterapeutit ja fysioterapeutit. Kansainvälisesti vertaillen Suomessa on paljon säädeltyjä ja rekisteröityjä ammattiryhmiä. Rekisteröitävien koulutusten määrää voidaan kokonaisuudessaan tarkastella Terhikki-rekisterin seuraavan uudistuksen yhteydessä.

Potilasturvallisuuden ja laadun kannalta keskeistä on laadukas hyvä koulutus, joka audionomeilla pohjautuu ammattikorkeakoulun sairaanhoitajan tai terveysthuollon tutkintoon. Sairanhoitajan tai terveysthuollon laillistus merkitään Valviran Terhikki-rekisteriin, joten kaikki audionomit ovat siten myös laillistettuja ja rekisteröityjä terveysthuollon ammattihenkilöitä. Tämän laillistuksen nojalla he ovat terveysthuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettuja terveysthuollon ammattihenkilöitä ja heihin voidaan kohdistaa ammattihenkilölain mukaisia valvontatoimenpiteitä.

Terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskeva keskeinen EU-lainsäädännön säädös on Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivi 2005/36/EY ammattipätevyyden tunnustamisesta. Terveydenhuollon ammattihenkilöitä koskevat direktiivin säännökset on Suomessa pantu täytäntöön muuttamalla terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettua lakia ja asetusta. Neuvosto, Euroopan parlamentti ja komissio ovat päässeet yhteisymmärrykseen kesäkuussa 2013 muutoksista, jotka tehdään Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2005/36/EY. Direktiivimuutokset sisältävät myös ehdotuksen säänneltyjen ammattien tarkasteluun liittyvästä prosessista, jossa tavoitteena on, että jäsenmaat suhtautuvat kriittisesti uusien työvoiman liikkuvuutta rajoittavien esteiden laadintaan ja arvioivat kriittisesti myös nykyisiä kansallisia järjestelyjään. Euroopan komissio antoi 2.10.2013 tiedonannon ammatteihin pääsyä koskevien kansallisten säännösten arvioinnista. Tiedonannossa esitellään toimintasuunnitelma ammatteihin pääsyyn ja ammattinimikkeiden käyttöön liittyvää tarkastelua varten EU-maissa 2014–2016.

7 Rakennepoliittiset linjaukset

Pääministeri Kataisen hallituksen rakenteellinen uudistusohjelma rakentuu konkreettisten, talouden kasvuperustaa ja julkisen palvelujärjestelmän tuottavuutta vahvistavien, työllisyysastetta kohottavien ja julkisen talouden kestävyysongelman ratkaisevien rakennepoliittisten toimien varaan.

Työllisyysastetta korottavat toimet kohdistuvat työurien pidentämiseen sekä rakenteellisen työttömyyden alentamiseen työvoiman liikkuvuutta ja työn vastaanottamisen kannustavuutta lisäämällä. Erityisiä toimia kohdistuu työelämän pelisääntöihin ja palvelurakenteisiin, koulutusjärjestelmiin sekä etuusjärjestelmiin. Rakennepoliittisessa ohjelmassa mm. edesautetaan tehokkaampaa työnjakoa palvelujen tuotannossa väljentämällä kelpoisuusvaatimuksia muun muassa julkisen sektorin hallinnon ja palvelutuotannon eri tehtävissä asiakkaan turvallisuutta ja palvelujen laatua vaarantamatta. Rakennepoliittisten toimien konkreettinen valmistelu on tätä kirjoittaessa vielä kesken, hallitus päättää niistä marraskuun lopussa 2013.

8 Työryhmän esitys audionomikoulutuksen kehittämiseksi

Työryhmä piti tärkeänä lähtökohtana, että audionomit ovat jatkossakin laillistettuja terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Työryhmä pohti mahdollisuuksia luoda uusi ammattikorkeakoulututkinto audionomikoulutukseen, niin että siihen hakeuduttaisiin suoraan toisen asteen koulutuksesta. Työryhmä joutui kuitenkin toteamaan, ottaen huomioon

- hallituksen rakennepoliittiset linjaukset,
- EU:n ammattipätevyysdirektiiviin liittyvän säänneltyjen ammattien tarkastelun prosessin,
- terveydenhuollon ammattihenkilöiden keskusrekisteriin ja ammattihenkilöiden valvontaan liittyvät näkökohdat,
- työnantajien näkökulman terveydenhuollon ammattihenkilöiden oikeuksien sekä työvoiman liikkuvuuden merkityksestä sekä
- tarpeen järjestää koulutus riittävällä sisäannotolla ja valtakunnallisesti kattavasti säännöllisin väliajoin, että

ei pidä tarkoituksen mukaisena luoda uutta ammattikorkeakoulututkintoa audionomikoulutukseen. Työryhmä ei pidä mahdollisena luoda uutta tutkintoa ilman, että sen pohjalta voisi hakea terveydenhuollon ammattihenkilön oikeuksia. Kansainvälisen vertailun pohjalta voi myös todeta, että eri maissa ei ole yksittäistä ja yleispätevää mallia järjestää audionomikoulutus.

Ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusta on vaikeaa käynnistää ja toteuttaa noin 15 opiskelijan sisäannotolla vuosittain, eikä koulutuksen toteuttaminen yhdessä ammattikorkeakoulussa olisi riittävää alueellisen kattavuuden kannalta. Työryhmä piti myös haastavana koulutuksen toteuttamista täydennyskoulutuksena, koska tällöin koulutuksen toteuttamisen tapoihin, epäsäännölliseen järjestämiseen ja maksullisuuskysymyksiin ei tulisi nykytilanteeseen nähden riittävää parannusta.

Työryhmä totesi, että audionomikoulutuksen sisällössä on ilmennyt sisällöllisiä kehittämistarpeita, jotka tulee ottaa huomioon tulevassa koulutuksen järjestämistavassa ja etenkin sen suunnittelussa. Teknologinen kehitys vaatii teknologiaosaamista ja kiinnostuneisuutta tekniikasta. Audionomeilla tulee olla myös kyky arvioida, onko potilaalla lääkärin suorittaman tutkimuksen ja hoidon tarvetta. Audionomit tulevat sijoittumaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudessa palvelurakenteessa sosiaali- ja terveystieteiden ja/tai perustason alueiden palvelutar-

jonnan mukaisesti. Ikääntyneiden kuulokojesovituksista huolehtiminen on tärkeä osa audionomien erityisosaamista. Audionomin työ edellyttää vastuullista ja itsenäistä asiantuntijuutta osana sosiaali- ja terveydenhuollon moniammatista tiimityötä ja monialaisia toimintatapoja.

Näistä syistä työryhmä esittää seuraavaa kolmiosaista koulutusmallia audionomeille, joissa kullakin osalla pyritään vastaamaan riittävään osaamistasoon valtakunnallisesti ja alan jatkokoulutustarpeisiin. Ehdotetun mallin kaikki kolme osaa keskitettäisiin korkeintaan niihin kolmeen ammattikorkeakouluun, jotka tälläkin hetkellä järjestävät alan koulutusta. Ammattikorkeakoulut sopivat tarjonnasta keskenään työryhmän ehdotusten pohjalta, ja opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa koulutuksen riittävyden seurannasta.

1 Kuulontutkimukseen suuntaaminen jo ammattikorkeakoulututkintoon johtavan aikana

Työryhmä ehdottaa, että audionomikoulutuksen kehittämisessä hyödynnettäisiin Arenen terveysalan verkostossa tehtyä kehittämistyötä ja terveysalan tutkintorakenteen tarjoamia mahdollisuuksia suunnata opintoja. Työryhmä pitää edelleen hoitotyön koulutuksen tarjoamia osaamisalueita tärkeänä osana audionomin ammattitaitoa, joka on potilastyötä terveydenhuollon toimintaympäristössä.

Kuulontutkimus voisi olla yksi suuntautumisvaihtoehto sairaanhoitajan minimiosaamistason (180 op) jälkeen, jolloin kuulontutkimuksen kenttään voisi perehtyä esim. harjoitteleita suuntaamalla syventävän 30 opintopisteen aikana. Tästä yhteensä 210 opintopisteen sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoon johtavasta koulutuksesta valmistutaisiin sairaanhoitaja (AMK) -nimikkeellä.

Ammattikorkeakoulut voivat tarjota tutkinnon osaa myös täydennyskoulutuksena. Tutkinnon osa voidaan aiemmin hankitun osaamisen tunnustamisprosessin (AHOT) kautta myös ammattikorkeakoulun niin päättäessä laskea osaksi muuta samantasoista koulutusta, esimerkiksi erikoistumiskoulutusta.

Tällainen tutkinnon osan suuntautumisvaihtoehto olisi hyvä olla niissä ammattikorkeakouluissa, joissa on jo nyt alan koulutusta, vähintään niin, että osaamista syntyisi sekä Etelä- että Pohjois-Suomessa. Ammattikorkeakoulututkinnosta jatko-opintoväylä on ylempi ammattikorkeakoulututkinto (kts. ehdotus 3).

Tutkintokoulutuksen kehittämisestä vastaavat ammattikorkeakoulut ja tutkintoon johtava koulutus on maksutonta opiskelijalle.

Esitys ei vaatisi säädösmuutoksia, sillä kysymys on nykyisen tutkintokoulutusmuodon hyödyntämisestä. Sairaanhoitaja (AMK) -nimikkeillä valmistuvat laillistetaan nykyisin ehdoin terveydenhuollon ammattihenkilöiksi.

ja

2 Audionomikoulutuksen järjestäminen erikoistumiskoulutuksena

Opetus- ja kulttuuriministeriön uusia erikoistumiskoulutuksia valmistellut työryhmä esitti kesäkuussa 2013, että lainsäädännölliset muutokset valmistellaan uuden erikoistumiskoulutusmallin luomiseksi niin, että mikäli eduskunta ne hyväksyy, korkeakouluissa tarjottaisiin 1.1.2015 lukien tutkintoon johtavaa koulutusta, erikoistumiskoulutusta ja täydennyskoulutusta (OKM 2013:7).

Tämä työryhmä ehdottaa, että audionomikoulutusta jatketaan nykyisellä mallilla vuoteen 2015 asti, jonka jälkeen koulutus järjestetään ammattikorkeakoulujen järjestämänä erikoistumiskoulutuksena. Työryhmän näkemys on, että pohjakoulutusvaatimuksena tulisi

olla sairaanhoitaja (AMK), ja audionomien erikoistumiskoulutuksesta valmistuttaisiin audionomi -nimikkeellä.

Työryhmä esittää, että ne ammattikorkeakoulut, jotka ovat tähän asti audionomikoulutusta järjestäneet, suunnittelisivat vuonna 2014 yhdessä alan asiantuntijoiden ja työelämän kanssa (konsortio) tarvittavan erikoistumiskoulutuksen tavoitteita, sisältöjä, laajuutta ja toteutustapaa. Työryhmä pitää tärkeänä, että koulutuksen valmistelussa otetaan huomioon raportissa esille otetut kehittämisenäkökulmat ja koulutus määritellään riittävän laajaksi. Koulutus on nykyään 60 opintopisteen laajuinen, eikä työryhmä käsitellyt koulutuksen sisältökysymyksiä riittävästi voidakseen ottaa kantaa tarkemmin tarvittavaan pituuteen, mutta esittää, että tulevassa valmistelussa otetaan huomioon alan asiantuntijoiden esitys vähintään 90 op koulutuksesta.

Audionomikoulutuksen konsortio esittäisi eduskunnan hyväksytyä lakimuutokset esitettyllä tavalla audionomikoulutusta ehdotettuun terveysalan erikoistumiskoulutusten kokonaisuutta koskevaan neuvottelumenettelyyn, jossa sovittaisiin koulutuksen rekisteröinnistä erikoistumiskoulutuksena. Erikoistumiskoulutusta koskevaan rekisteriin merkittäisiin tiedot sopimuksen sopimusosapuolista, sopimuksen voimassaolosta, sovitusta erikoistumiskoulutuksen nimestä sekä koulutuksen laajuus, tavoitteet, kohderyhmä ja opiskelijan asiantuntemuksen osoittaminen. Opetushallitus pitää sähköisesti yleisön nähtävillä tiedostoa voimassa olevista erikoistumiskoulutusta koskevista sopimuksista.

Erikoistumiskoulutus voidaan tarvittaessa rahoittaa monikanavaisesti niin, että koulutuksen rahoitus tulee eri lähteistä. Rahoitus voi pitää sisällään myös kohtuullisia maksuja, kuten myös nykyisin erikoistumisopintoina järjestetyissä audionomikoulutuksissa on ollut. Rahoituksen reunaehdot täydentyvät lakiesityksen jatkokäsittelyn yhteydessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö voi tukea ammattikorkeakouluja uuden erikoistumiskoulutuksen kehittämisvaiheessa taloudellisesti.

ja

3 Kliinisen asiantuntijan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen hyödyntäminen kuulontutkimuksen osaamisen vahvistamisessa

Työryhmä ehdottaa, että terveysalan ammattikorkeakoulututkintoihin pohjautuvaa kliinisen asiantuntijan ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaa koulutusohjelmaa hyödynnetään aiempaa paremmin audionomien jatkokoulutusväylänä niissä ammattikorkeakouluissa, joissa audionomikoulutusta järjestetään.

Ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin voidaan ottaa henkilö, joka on suorittanut soveltuvan ammattikorkeakoulututkinnon tai muun soveltuvan korkeakoulututkinnon ja jolla on vähintään kolmen vuoden työkokemus asianomaiselta alalta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Kliinisen asiantuntijan koulutus tuottaa laaja-alaista kliinistä asiantuntijuusosaamista, antaa valmiudet toimia terveysalan organisaatioissa vaihtelevissa asiantuntijatehtävissä sekä luo edellytykset kehittyä vaativiin asiantuntijatehtäviin. Lisäksi koulutus antaa valmiudet erilaisiin kehittämistehtäviin sekä projektityöhön. Mikäli audionomeja hakeutuisi kootusti tiettyihin ammattikorkeakoulujen kliinisen asiantuntijan koulutusohjelmiin, kerääntyisi näihin osaamista mm. ohjata kuulontutkimuksen kehittämishankkeita.

Tutkintokoulutuksen kehittämisestä vastaavat ammattikorkeakoulut ja tutkintoon johtava koulutus on maksutonta opiskelijalle.

Esitys ei vaatisi säädösmuutoksia, sillä koulutus voitaisiin toteuttaa suuntaamalla nykyistä YAMK-koulutusohjelmaa kuulontutkimuksen tarpeisiin.

Eriävä mielipide

Audionomikoulutuksen kehittäminen -työryhmän esitys audionomien koulutuksesta jatkossa sisältää kolmiosaisen koulutusmallin, jossa on kolme keskenään jatkumon muodostavaa opiskeluväylää. Haluamme tuoda esille esityksen olennaisimmat ongelmakohdat.

Aiemmin tänä vuonna Suomen audiologian yhdistys ja Audionomiyhdistys, yli 400:n kuulonhuollon ammattilaisen allekirjoituksellaan puoltamana, esittivät opetusministeri Kiurulle ammattikorkeakoulututkintoon johtavan audionimikoulutuksen aloittamista. Kyseisen esityksen mukaan koulutus on jatkossa järjestettävä sellaisena, että sen laajuus ja sisältö vastaisivat audionomien laajentunutta ja vaativammaksi muuttunutta tehtävänkuvaa ja tulevaisuuden haasteita. Audionomien koulutuksen pituutta ja sisältöä ehdotettiin uudelleenarvioitavaksi STM:n työryhmäselvityksessä (2003:33) jo 10 vuotta sitten. Lisäksi eri viranomaisasetuksissa ja lainsäädännössä (lakeja, asetuksia, EU-direktiivejä) on kiinnitetty huomiota sekä diagnostisia että tietyissä tapauksissa myös seulontakuulontutkimuksia tekevien henkilöiden koulutukseen tai pätevyysvaatimuksiin. Kuulon ja tasapainon tutkimusten ja kuulon kuntoutuksen laadukkuus vaikuttavat kansalaisten turvallisuuteen, koulutukseen pääsyyn ja työssä selviytymiseen sekä tasavertaiseen kohteluun tehtäessä päätöksiä mm. leikkaushoidosta, kuntoutuksesta, vakuutuskorvauksista, vammaisuuksista, työkyvyttömyydestä ja eläkkeelle siirtymisestä. Koska alaa ei ole säädelty eli audionomi ei tällä hetkellä ole terveydenhuollon laillistettu ammattihenkilö, diagnostisia tutkimuksia suorittavat ja kuulokojesovituksia tekevät paikoin myös sellaiset sairaanhoitajat ja muut henkilöt, joilla ei ole audionomin koulutusta.

Näkemyksemme mukaan Audionomikoulutuksen kehittäminen -työryhmän muistion esitys on sirpaleinen. Siinä on mukana sairaanhoitajien suuntautumisvaihtoehto, joka sisältäisi vain vähäisen tutustumisen kuulonhuoltoon, eikä se näin ollen pätevoittäisi toimimaan kuulonhuollon alalla. Lisäksi muistion esitys sisältää audionomien erikoistumismallin ja jatkokoulutusmallin. Tällaisena malli hajauttaisi koulutusta liikaa, eikä tuottaisi millekään ammattikorkeakoululle riittävää kokemusta ja kokonaisnäkemystä tarvittavan uudistetun koulutuksen toteuttamisesta ja kehittämisestä. Koulutusta ei muistion esityksen perusteella saataisi myöskään varmuudella pidennettyä nykyisestä. Audionomikoulutuksen pidentäminen on keskeinen jo toteutuneiden ja tulossa olevien audionomin työn sisältöä koskevien muutosten tuoma tarve. Työryhmän esitys myös pohjautuu tällä hetkellä täysin kesken oleviin suunnitelmiin korkea-asteen erikoistumiskoulutusten järjestämiseksi jatkossa. Tällä hetkellä ei nimittäin ole olemassa lainsäädäntöpohjaa sille, miten korkea-asteen erikoistumiskoulutukset jatkossa järjestettäisiin. Myös esitetty rahoitusmalli on hajanainen, sillä siihen sisältyisi sekä tutkintokoulutusta (sairaanhoitajakoulutuksen suuntautumisvaihtoehto, YAMK-tutkinto), että tämänhetkisten suunnitelmien mukaisesti ensisijaisesti työnantajien ja koulutukseen osallistuvien henkilöiden vastuulle jäävään rahoitukseen perustuvaa erikoistumiskoulutusta.

Vaihtoehdoksi 210 op:n laajuinen audionomin AMK-tutkinto ja audionomin ammatin laillistaminen

Kolmiosaisen koulutusmallin sijaan esitämme edelleenkin, että audionomit koulutettaisiin jatkossa 210 op:n laajuisen ammattikorkeakoulututkinnon avulla. Tutkintoon johtavan koulutuksen myötä opiskelijoille voitaisiin tarjota työelämävalmiuksia nykyisiä audionomin erikoistumisopintoja huomattavasti paremmin sekä laajempien ja syvempien teoriaopintojen että pidempien käytännön työssä oppimisjaksojen avulla. Tällä tavoin opiskelijoilta voitaisiin valmentaa jatkossa yhä itsenäisemmäksi muuttuvaa audionomin työnkuvaa vastaavaan työhön. Kuulonhuollon asiantuntijoiden antamassa työelämäpalautteessa on kiinnitetty erityishuomiota audionomien erikoistumiskoulutuksista valmistuneiden kykyyn vastata kuulonhuollon koko ajan monimutkaistuvan teknologian asettamiin haasteisiin. Oppilaitosten sisäinen ja keskinäinen yhteistyö on tärkeää audionomin työtehtävien kannalta tärkeitä akustiikan ja tekniikan opintojaksoja ja tarvittavissa määrin myös sairaanhoitoon liittyviä opintoja järjestettäessä. Oppilaitosten opetusohjelmissa jo valmiina olevia opintojaksoja voidaan hyödyntää ainakin osittain myös audionomien koulutuksen järjestämisessä. Pidämme erittäin tärkeänä sitä, että koulutuksen sisällön suunnittelu tapahtuu kiinteässä yhteistyössä työelämän osaajien eli kuulonhuollon kliinisten asiantuntijoiden kanssa. Koska kerrallaan koulutettavien määrä on suhteellisen pieni ja suuri osa koulutuksen keskeisistä sisällöistä on oppilaitosten ostettava ulkopuolelta eli sairaaloiden kuulonhuollon asiantuntijoilta, audionomien tutkintokoulutukseen tulee varata riittävästi valtion rahoitusta.

Esitämme, että niille ammattikorkeakouluille, jotka ovat järjestäneet audionomien koulutusta tähän mennessä pisimpään ja joille on näin ollen kertynyt koulutuskokemusta, määriteltäisiin tehtäväksi järjestää säännöllisesti ja keskenään yhteistyötä tehden audionomin tutkintoon johtavaa 210 op:n laajuista koulutusta audionomin (AMK) tutkintoni- mikkeellä. Koulutusta on tärkeä järjestää sekä Etelä- että Pohjois-Suomessa ja siihen voisi hakeutua toisen asteen tutkinnon suorittamisen jälkeen. Uusi tutkinto edellyttää ammattikorkeakoulujen tutkinnoista annetun asetuksen muuttamista. Jatkossa on välttämätöntä muuttaa lainsäädäntöä myös niin, että audionomit olisivat terveydenhuollon laillistettuja ammattihenkilöitä. Kuten työryhmämuistiosta käy ilmi, kuulontutkimuksia tekevän henkilöstön ammatin sääteleminen ei ole EU:n sisällä rajoittanut koulutusten tunnustamista ja näin ollen myöskään työvoiman liikkuvuutta.

Kerttu Huttunen
(Suomen audiologian yhdistys)

Tiina Kunttonen
(Audionomiyhdistys)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä -sarjassa vuonna 2013 ilmestyneet

- 1 Selvitys Varastokirjaston yhdistämisestä
Kansalliskirjastoon
- 2 Monipuoliset ja sujuvat opintopolut.
Korkeakoulujen koulutusrakenteiden
kehittämistyöryhmän muistio
- 3 Museoviraston kiinteistöt ja rakennukset;
Työryhmän esitys kiinteistövarallisuuden
hallinnan uudelleen järjestämisestä
- 4 Liikuntatiedon saavutettavuuden kehittäminen
- 5 Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta
- 6 Käytännönläheistä suunnitteluosaamista
rakennusalalle. Rakennusarkkitehtikoulutuksen
työryhmän muistio
- 7 Asiantuntijuus edellä. Korkeakoulujen uusi
erikoistumiskoulutus
- 8 Turvallisuuden edistäminen oppilaitoksissa.
Seurantaryhmän loppuraportti
- 9 Suomi kansainvälisille koulutusmarkkinoille.
Selvitysryhmän muistio. Toimenpideohjelma
koulutusviennin edellytysten parantamiseksi

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-244-9 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)